

Hal fournit son gros contingent. Les habitants de Hal et les Binchois fraternisent de plus en plus.¹

Eerbetoon aan Michel Revelard

Op 20 januari 2011 overleed MICHEL REVELARD te *La Louvière*. Als historicus was hij archivaris van de *Stad Binche* alvorens, van begin jaren tachtig tot in 2006, conservator te worden van het onvolprezen *Musée International du Carnaval et du Masque* in *Binche*. Aan zijn inzet voor het *Musée* en voor de *Gilles*-traditie is het te danken dat *Binche* als eerste carnavalsstad in 2003 de prestigieuze titel van *Werelderfgoed* ontving. Hij schreef, ook samen met zijn levenspartner, GUERGANA KOSTADINOVA, talrijke wetenschappelijke bijdragen en boeken over carnaval en maskers. Hij was ook lid van *Conseil Supérieur d'Ethnologie* van de *Commission du Patrimoine Oral et Immatériel* bij de *Communauté Française*. Met zijn grenzeloze ijver bestudeerde hij jarenlang de relatie tussen de cultuur en het masker in *China*, *Centraal-Afrika* of *Noord-Amerika*. Het traditionele carnaval in de afgelegen dorpen van de *Pyreneeën* of *Karpaten*, maar ook grote internationale en beroemde carnavals als *Bazel* of *Rio* waren het voorwerp van zijn studies en publicaties. Ook de carnavalsgemeenschap van *Halle* mag hem erkentelijk zijn want dankzij MICHEL REVELARD weten we dat er omstreeks het jaar 1900 Halse carnavalsgroepen actief waren in *Binche*.

Ik leerde hem kennen op een *Mardi Gras* als lid van de *Gilles*-sociëteit der *Récalcitrants* en al gauw bleek dat we gezamenlijke interesses en inzichten koesterden. Dit was ook de periode dat ik, samen met SONNY VANDERHEYDEN, het tijdschrift *De Luuper van Halle* uitgaf en regelmatig teksten publiceerde over de geschiedenis van het Halse carnavalsfeest. Uit onze vriendschap en zijn zoekwerk in de oude stadsarchieven van *Binche* groeide het overgrote deel van onze huidige historische kennis over de eerste carnavalsgroepen in *Halle*.

In Halse archieven zijn niet veel herinneringen aan dit vroegere carnaval. Inderdaad, voordien was zo goed als niets geweten over de geschiedenis van het Halse carnaval. De enige studie van belang was lange tijd deze uitgegeven door de *Geschied- en Oudheidkundige Kring* waarin Dhr. CLEMENT een overzicht gaf van de eerste jaren van *Hal-Attractions*.² Maar zijn verhaal start pas omstreeks 1905 met de eerste officiële carnavalstoet en moet het doen met weinig oudere gegevens. Het bewijs dat carnaval vieren al langer in het bloed van de Hallenaren zit, vonden we, dank zij MICHEL REVELARD. De Halse carnavalsgroepen bleken te dateren van voor de officiële inrichting van de Halse carnavalstoet.

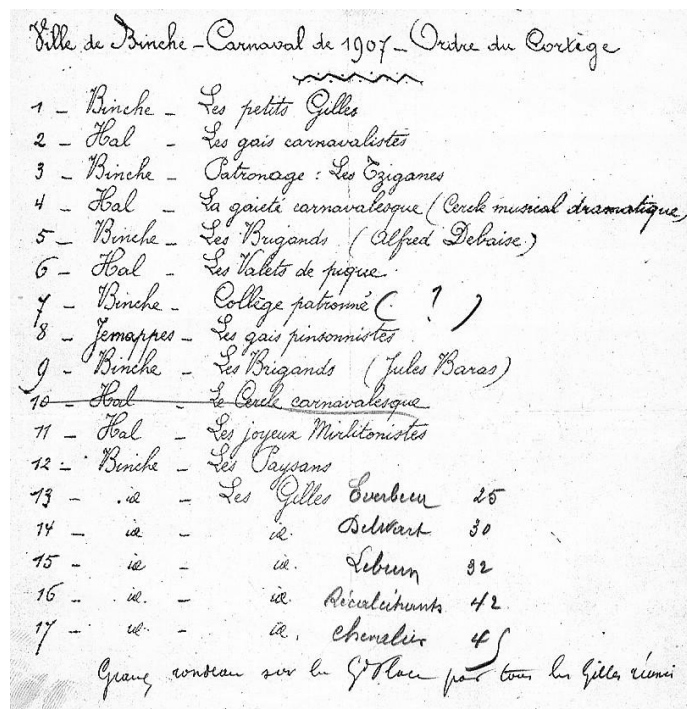
Hij bezorgde ons correspondentie tussen Halse carnavalsgroepen en het gemeentebestuur van *Binche* uit de periode 1900 – 1907. Samen met de opeenvolgende kopieën van de *Ordre du Cortège*, de samenstelling en de volgorde van de groepen in de carnavalstoet van *Binche*, bleken deze documenten de start van een reeks historische zoektochten. Zo schreven we in

¹ Citaat uit *La Binchoise* van 4 maart 1906.

² Organisatie die nu nog altijd het Halse carnaval organiseert. Sinds 1963 is de huidige schrijfwijze *Halattraction* zonder verbindingstreep en –s- aan het einde. In 1905 slaagt een comité van handelaars, *Hal-Attractions*, er in de Halse carnavallisten een carnavalstoet in eigen stad aan te bieden. Voordien moesten velen door het gebrek aan mogelijkheden hun carnaval gaan vieren in nabij gelegen Waalse steden: *Charleroi*, *Nijvel*, *Binche* of *La Louvière*.

1997 een gedetailleerd dossier over de Halse carnavalgroepen in *Binche* omstreeks 1900. Dit werd aanvankelijk gepubliceerd in ons tijdschrift *De Luuper van Halle*³ en later uitgebreid met nota's van VANDERHEYDEN overgenomen in de lokale historische publicatie *Hallensia*.⁴ Op basis van dit dossier organiseerden we ook een druk bijgewoonde voordracht.⁵ Dhr. WALSCHOT schreef nadien in *Hallensia* enkele notities bij ons onderzoek. De betrokken

paragrafen neem ik hier over mits enkele kleine wijzigingen⁶

Het vinden van de brieven van de Halse carnavalgroepen leek ons de aanzet tot heel wat ontdekkingen. Zo lazen we ook in enkele van die brieven dat de statuten waren neergelegd bij het gemeentebestuur van de stad *Halle*. De oudste carnavalgroepen waren tevens spaarmaatschappijen en dit is de reden dat hun statuten aan de burgemeester moesten voorgelegd worden. Het onderlinge sparen in een café was toegelaten maar om misbruiken te voorkomen was er enige controle vanwege het stadsbestuur. Niets logischer dan in het archief van de stad te gaan snuisteren, de reglementeringen te zoeken betreffende de vroegere carnavalgroepen en zodoende een

schat aan informatie te vinden: benamingen, doelstellingen, lokalen, deelnemers, ja de filosofie.

We vonden niet heel veel, de Halse archieven zijn deerlijk gehavend uit de opeenvolgende oorlogen en nog meer uit de jarenlange verwaarlozing gekomen. Met ons onervaren enthousiasme geraakten we niet verder dan Dhr. DIRK PASTELEURS, die het Halse stadsarchief onderzocht en klasseerde. Hij leerde ons dat het stadsarchief weinig om het lijf heeft want het meeste is waarschijnlijk weggegooid. We dachten dat alle statuten verdwenen waren en we schreven al met spijt dat ze ons heel wat hadden kunnen leren over het toenmalige carnaval, tot een (beperkt) aantal toch werd teruggevonden door onze (gewezen) stadsarchivaris, Mevr. HERMIONE L'AMIRAL.

Het artikel dat volgt is een actualisering van ons eerste dossier, met wegwerken van enkele foute interpretaties en met toevoegen van later gevonden informatie. Het is als aandenken aan

³ SERMON, A. (1997). 1900. D'Hallenèren trekken noe Binche. In: *De Luuper van Halle*, Halle, jrg. 2, nr. 4, p. 1 - 8, 1997.

⁴ SERMON A., VANDERHEYDEN, S., *t Sijtsj in uile blood*. In: *Hallensia*, 3-maandelijks Bulletin Kon. Geschied- en Oudheidk. Kring, Halle, jrg. 20, nr. 1, pp. 5-22.

⁵ *t Sijtsj in uile blood*. Tentoonstelling en panelgesprek op dinsdag 30 september 1997 in de *Servaiszaal* van het Oud-Jezuïetencollege met SONNY VANDERHEYDEN, ROLAND LAUWERS (*Halattraction*), RAYMOND CLEMENT (*Koninklijke Geschied & Oudheidkundige Kring*), ARMAND SERMON in samenwerking met *Musée international du Carnaval et du Masque (Binche)*.

⁶ WALSCHOT, L. (1998). *Confetti*. In: *Hallensia*, 3-maandelijks Bulletin Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring, Halle, jrg 20, nr. 1, 1998, pp. 23-24.

MICHEL REVELARD dat ik de hierna geciteerde documenten analyseer en verwerk tot een vernieuwd dossier.

1900: de Halse carnavalisten verlaten de stad

Zoals in elke stad en elk dorp in de Nederlanden wordt in *Halle* duchtig carnaval gevierd sinds onheuglijke tijden.⁷ En zoals in diverse publicaties aangetoond, gebeurde dit al lang voor het opzetten van de grote stoet die we nu kennen. De oudste geattesteerde verwijzing naar een Hals carnaval stamt uit 1403.⁸ Bijna 500 jaar lang weten we niets over de carnavalsvieringen te Halle. Ook voor de negentiende eeuw zijn er grote leemten in het Halse archief zodat we slechts beschikken over enkele aanwijzingen. Op 28 februari 1857 schrijft "*le bourgemestre de la ville de Hal*" een brief naar de politiecommissaris waarin hij zijn bezorgdheid uitdrukt voor de komende carnavalsperiode: "*Je vous prie, à l'occasion du carnaval de tenir consignés, au commissariat de police demain toute une journée jusqu'à ce que les circonstances l'exigeront les gardes champêtres de la ville. (...) Je vous recommande également de surveiller d'une manière toute spéciale à ce qu'aucune représentation pouvant porter atteinte à la moralité publique ou à la réputation et l'honneur de quelqu'un n'ait lieu dans les rues ou dans les lieux publics, demain et après demain.*"⁹

Gelukkig heeft DEN DRIES enkele herinneringen neergepend over *Vastenavond in het jaar 1900* en *Halfvasten rond 1910*.¹⁰ We leren daaruit dat omstreeks 1900 de Hallenaren zich graag *verkleeden* met al wat onder hun handen viel: gordijnen, lakens, omgekeerde overjas, enz. Mannen zijn verkleed in vrouw en omgekeerd. De *Vuil Jeanetten* waren ook bij ons bekend en zijn dus geen Aalsterse exclusiviteit! Deze 'maskerades' trekken alleen of in vriendengroep de stad in. Maar in die tijden wordt dit volksvermaak niet door iedereen getolereerd in de *Mariastad*.¹¹ Wanneer in 1895 de Katholieken een nipte meerderheid¹² in de gemeenteraad behalen, worden het slechte tijden voor de carnavalsvierders. Zelfs het carnavalbal van de *Cercle Dramatique L'Emulation* wordt verboden. Ondanks het feit dat de opbrengst voor een goed doel bestemd is, schrijft de burgemeester in 1898 een brief aan de organisatoren: "*Nous ne pouvons vous accorder l'autorisation (...) d'un bal.*"¹³ Vanuit katholieke hoek werd ervoor gezorgd dat de carnavalsvieringen in een slecht daglicht komen te staan. Maar ook de leiding van de socialistische *Belgische Werklieden Partij* is heftig van leer getrokken tegen het jaarlijkse feest. In zijn donderpreken in de Gentse partijkrant *Vooruit*

⁷ Voor de geschiedenis van het Halse carnaval, zie de verschillende jaargangen van de *Luuper van Halle* op, www.armandsermon.net. Zie ook VANDERHEYDEN, S. (2001). *Carnaval in Halle. Een bruisend volksfeest*. Halle, Halse carnavalraad, 2001, p. 8 - 12. VENCKEN, JOHAN (2005). *100 joer Tagada. Het verhaal van Halattraction en Carnaval Halle*. Halle, Halattraction, 2005, p. 15 – 27. Voor algemeen historisch overzicht over carnaval in de **Nederlanden**, zie SERMON, A. (2001). *Carnaval. Geschiedenis volkse carnaval van keizer Karel tot Eedje Anseele*. Gent, Stichting Mens en Cultuur, 2001.

⁸ Rekening 1403-1404. Zie VAN DEN WEGHE, M.J., Bier, Brouwers en Brouwerijen. In: *Gedenkschriften van de Gesch. Oudheidk. Kring Halle*, jrg. 12, nr. 7-25, pp. 15-16.

⁹ Register uitgegane briefwisseling stadsarchief, nr. 111, 1853-1857. Zie VANDERHEYDEN, 2001, *Carnaval*, p. 9.

¹⁰ DEN DRIES is een alias voor MERCKX, M. (1977). *In Halle gewonnen en geboren*. Halle, Druco, 1977.

¹¹ *Halle* is vooral bekend als bedevaartoord naar de *Zwarte Madonna*.

¹² Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1895 behalen de Halse Katholieken een nipte meerderheid in de gemeenteraad met zeven Katholieken, er resten zes Liberalen. De volgende drie jaar, tot 1899 regeren de Katholieken met deze zeer kleine meerderheid. Zie: Liberalisme in Halle. In: *Hallensia*, jrg 18, nr 4, oktober-december 1996, p. 19. LERNOUT, G., De politieke geschiedenis van de stad Halle, 1830-1914. In: *Hallensia*, jrg. 2, nr. 2, april-juni 1980, p. 19-29.

¹³ Stadsarchief 30 november 1898. Zie: VANDERHEYDEN, *Carnaval in Halle. Een bruisend volksfeest*, p. 9.

gebruikt EEDJE ANSEELE exact dezelfde terminologie als de religieuze scherpslijpers.¹⁴

Typisch voor de sfeer in de stad *Halle* zijn enkele artikelen uit het parochieblad. "In 1908 startte het Parochieblad van *Onze-Lieve-Vrouw van Halle*. De uitgave door toenmalig deken *Andreas Michiels* van een Nederlandstalig parochieblad was al een historisch feit op zich."¹⁵ Voor het eerst verscheen een kerkelijke publicatie niet in het Frans maar in de volkstaal, wat meteen verduidelijkt tot wie de boodschap gericht was. Ook de reden lag voor de hand. Kort voordien was in *Halle* het initiatief genomen om met *Halfvasten – Laetare* een carnavalstoet in te richten. Daartoe was door de handelaars, in hoofdzaak liberaal, de nieuwe organisatie *Hal-Attractions* opgericht. In het eerste nummer van het nieuwe parochieblad lezen we:

Halfvasten. Binnen veertien dagen is het weer een dag van slemperijen, zonden en wandaden, ontucht, zedeloosheid en godslastering. Christene inwoners van Halle, gedenkt den plakbrief die u toegezonden werd door het Christen Vlaamsch Verbond.

Eerlijke lieden. Op ten strijde tegen den Heidenschen Carnaval! De carnavaldagen zijn dagen van dronkenschap en ontucht. Weg met de dronkenschap! Weg de zedenloosheid! Christen aangezichten zijn te weerdig om verborgen te worden onder de gedaante van ongedierte. In de orgelbals vindt men de dood van zielen en lichamen. Weg met de Godslastering en alle ongodsdienstigheid. Jonkheden, die s' nachts met geborgen aangezichten rondzwieren, vinden later wroeging, schade en schande.

Medeburgers. Helpt die verlagende misbruiken bekampen. Zoek eerlijk en deftig verzet met vastenavond.

Ouders. Gedenk uwe verantwoordelijkenheden en waakt over uwe kinderen. We eischen de strenge toepassing der Wet Woeste op de oneerlijke gezangen.

De "plakbrief (...) door het Christen Vlaamsch Verbond" werd nogmaals afgedrukt in 1909.

Weg met de carnavaldagen! Eerlijke en deftige lieden ! Bij alle partijen hebben de voorstaanders van orde en zedelijkheid voor leuze, en die leuze weze ook de uwe: "Weg met de carnavaldagen!" Weg die dagen van schandige kleedij; walgelijk vermaak! Weg die dagen van losbandigheid ! en zedenlooze liederen!

Ouders! Gij zwoegt voor den welstand van uwer kinderen, laat de zuurgewonnen penningen niet verbrassen in onnoembare slemperijen. Gij die zorgt voor hunnen opvoeding geeft hun het voorbeeld van deftigheid, opdat ze u eerbiedigen en beminnen en zelve eens eerzaame burgers worden.

Jonge lieden! Weest uwe afkomst en uwe toekomst indachtig! Verduikt uw vroom en zedig aangezicht niet onder een slordig masker! Eerbiedigt u zelve en gij zult een ander eerbiedigen! Droevige ziekten, bittere knaging, verlies van eer en faam, zijn benevens armoede en ellenden de rampzalige vruchten deze lage buitensporigheden en heidensche gebruiken. Zedelijk Volk – Gezond Volk ! Wij eischen namens alle eerlijke lieden de strenge toepassing der Wet Woeste

Om diverse redenen zijn er omstreeks 1900 in *Halle* geen grote carnavalsvieringen meer. Zo nemen de carnavallisten de trein naar de *Walen*. In zijn memoires beschrijft DEN DRIES het vertrek van één der Halse sociëteiten naar een carnaval in het zuiden van ons land. "(...) weldra vormde (...) op de Postweg een groep mensen in het vooruitzicht gekostumeerd deel te

¹⁴ Talrijke voorbeelden uit de artikelen van ANSEELE zijn opgenomen in SERMON, 2001, *Carnaval*.

¹⁵ Teksten geciteerd door JOHAN VENCKEN. In: *De Luuper van Halle*. Jaargang 7 - nr.13 februari 2002, p. 3 - 4.

nemen in de 'cortège' van Binche, La Louvière Nijvel, enz. (...). Ze vormden een spaarkas en een jaar daarop kon iedereen zijn uniform betalen. De groep kreeg als titel 'Les Chinois de Hal' (...). Op de grote dag dan zijn onze Chinezen met hun geel gezicht (...) heel fier naar de statie gestapt, richting La Louvière. Dit onder de verwonderde en drukke belangstelling van geheel Halle. (...) 's Avonds werden onze Chinezen aan de statie opgewacht door familie en vrienden. Er was goed nieuws. Ze behaalden een eerste prijs voor originaliteit en kostumering en een 'fanion' voor discipline in de stoet, iets wat men in Halle moeilijk kon geloven. Warm toegejuicht en met volle muziek defileerden ze door de stad en tot in de vroege morgen hebben ze bij (café) 'Dikke Taate' hun eerste succes gevierd. (...). Onze Chinezen geraakten niet uitverteld over hun belevenissen in La Louvière. Over de onbeschrijfelijke toeloop van volk, de kleurige groepen en de uitbundige stemming (...)."¹⁶

Het succes van het carnaval in een aantal Henegouwse steden is mede te danken aan de repressieve houding van de geestelijkheid en burgerlijke overheden in het noorden van het land. De feestvierders worden door allerlei beperkingen bijna 'gedwongen' steden zoals Halle te verlaten.¹⁷ Daarenboven hebben Binche, La Louvière, Charleroi uitstekende treinverbindingen met de Vlaamse en Brabantse steden. In 1889 kwamen met speciale treinen meer dan zeventuizend bezoekers naar Binche. In 1890 was dit aantal al gestegen tot meer dan negenduizend.¹⁸ In 1897 vraagt het gemeentebestuur van Binche aan de spoorwegen om niet enkel speciale treinen in te leggen maar ook: "(...) *des trains du plaisir, à tarif réduit.*" En met succes want dat jaar: "(...) *le 2 mars, 12.723 voyageurs (chiffres officiels) sont descendu à la Gare de Binche.*"¹⁹ En de aantallen blijven elk jaar verder stijgen tot meer dan twintigduizend enkele tientallen jaren later. Hallenaren trekken in grote groepen naar deze steden. We verwijzen naar de tekst van Dhr. CLEMENT²⁰: "(...) *Vorige dinsdag werden er inderdaad meer dan 300 tickets uitgedeeld.*" Iets dergelijk lezen we bij DEN DRIES²¹: "*Op de*

¹⁶ MERCKX MAURICE, alias DEN DRIES (1977). *In Halle gewonnen en geboren*. Halle, Druco, s.d., p. 28. Zie ook SERMON, A. (2000). Carnaval op de Posweg. In: *De Luuper van Halle*, jrg. 5, nr. 9, p. 1-7.

¹⁷ Zie ook het artikel van Sonny VANDERHEYDEN in *De Luuper van Halle*, jrg. 2, nr. 4, 1997.

¹⁸ In 1889 vervoeren speciale treinen 7.353 personen, in 1890 9.150 personen. Gegevens uit de krant *Le Binchois*, 22 februari 1890.

¹⁹ REVELARD M., KOSTADINOVA G. (2008). *Carnavals et Mardi gras d'antan. Chronique et Mémoire du Carnaval de Binche jusqu'à la Seconde Guerre mondiale*. Epinois, Mémoire, Tradition, Patrimoine du Pays de Binche (asbl), 2008, p. 97. Geïllustreerde overdruk van gelijknamige brochure.

²⁰ CLEMENT, R. EN DE SCHAUWERS, A. (1986) Carnaval in Halle van 1900 tot nu. In: *Verhandelingen Kon. Geschiedk. en Oudheidk. Kring*. Halle, nr. 23, 1986, pp. 1-72.

²¹ DEN DRIES, 1977, *In Halle gewonnen*, p.28.

grote dag zijn dan onze Chinezen met hun geel gezicht, zwarte tressen, puntige hoedjes en op gele blokken met op kop gele muzikanten van de Harmonie en de Fanfaar, heel fier naar de statie gestapt".

In een brief, dd. 2 maart 1905, bevestigt één van de Halse groepen *Les Mirlitonistes Hallois* aan het gemeentebestuur van *Binche* zijn treinreis op 7 maart. "*Nous arrivons en train de plaisir venant de Bruxelles et passant à Hal à 11h37.*" De bijgevoegde ledenlijst van deze ene sociëteit bevat tweeënvijftig namen van mannen en gezien vrouwen en kinderen misschien mee op reis gingen, kunnen we ons een idee vormen van de massale verplaatsingen op die dagen. Een andere groep, *Cercle Musicale et Dramatique*, meldt in een brief van 8 januari 1904: "(...) *et amenant toujours une foule de monde*". Ook dit moet men niet als een literaire overdrijving beschouwen.

De liberale handelaren reageren met woord en geschriften op de dictaten van de klerus. "*Ieder jaar, rond dit tijdstip dondert en tempeest van hoog opzijn waarheidsstoel een man helemaal in het zwart gekleed, 'een spring noe 't vet' of een andere, tegen de ontaarding en tegen de immoraliteit van deze tijd. Hij heeft het vooral gemunt op do spaarmaatschappijen die opgericht werden in het vooruitzicht van carnaval. In zijn ogen is hun grote fout dat ze geld verspillen aan dwaze orgieën (...) in plaats van het gelukzalig te storten in de schaal van de geestelijkheid. En, we hebben het kunnen: vaststellen, deze belangeloze preken, al deze uitwijdingen, hebben als eerste gevolg dat de maskers uit onze stad verdwijnen. Op die manier verdwijnt een ernstige bron van inkomsten, dank zij onze geestelijke 'tartuffes'. Vorige dinsdag werden er inderdaad meer dan 300 tickets uitgedeeld ofwel voor Binche ofwel voor Charleroi. Rond 10 uur bij de terugkeer var deze gemaskerde benden, beleefde ónze stad gedurende enkele ogenblikken een buitengewone animatie. Maar aangezien de geestelijkheid haar veto gesteld had, moest er weldra in 'sourdine' gemusiceerd worden, Vanaf 11 uur was het gedaan met carnaval in Halle. Zouden we de aanvallen van epilepsie die onze geestelijkheid tussendoor krijgt niet moeten negeren en desondanks die carnavalsfestiviteiten organiseren die onze medeburgers elders moeten gaan meelevén? Wedden dat een dergelijke organisatie door al onze handelaars graag gezien zou worden!*"²²

De handelaars en cafébazen in *Halle* proberen het tij te keren en de massa volk in eigen stad te houden. Zo wordt in 1905 de eerste carnavalstoet ingericht. DEN DRIES schrijft: "*Met flauwe steun van het stadsbestuur maar een succesvolle geldomhaling bij de stamineebazen en de commercanten kon een Grand Cortège Carnavalesque te Halle starten. (...) Voor de inrichters is het een groot bijval geweest. Nog nooit had men in Halle zo'n een toeloop van volk gezien.*" Aangemoedigd door dit succes besluiten de handelaars een comité te vormen dat ze *Hal-Attractions* noemen. Tekenend is dat de toenmalige liberale burgemeester, LEOPOLD DEBOECK, in het bestuur van deze organisatie zetelt.²³ Intussen blijkt de Halse carnavalstoet een dusdanig succes dat na de verkiezingsoverwinning van de Katholieken in 1907 de klok niet meer kan worden teruggedraaid. In een nieuw politiereglement worden de maskerades toegestaan hoewel aan banden gelegd. De *Règlements communaux de la ville de Hal* uit 1907 voorzien bij *Jeux et Divertissements*:²⁴

Art 82: Les chansons obscènes sont interdites dans les rues et lieux publics.

Art 83: Hors le temps de carnaval, il est défendu de se montrer masqué ou travesti dans les rues et places publiques.

Art 84: Nul ne peut prendre un déguisement pouvant porter atteinte aux bonnes mœurs, aux

²² Citaat uit *Le Carnaval*. In: *La Vérité – De Waarheid*, weekblad voor het kanton Halle, 21 februari 1904. Vertaling CLEMENT, *Handelingen*, nr. 23, 1986, pp. 3-4.

²³ LEOPOLD DEBOECK is in 1901 als burgemeester herkozen en zal dit blijven tot aan zijn dood in 1906.

²⁴ Dusdanige reglementeringen om het carnaval te civiliseren bestaan in alle carnavalsteden.

égards dus au culte, au prestige de l'armée, aux autorités publiques ou qui seraient de nature à troubler l'ordre public.

In de sombere jaren van de eeuwwisseling ontstaat er een echte trek naar de Waalse carnavals en deze blijft voortduren ook na het initiatief van *Hal-Attractions*. Zo wordt uiteindelijk in

1896. Gille DAMBLON et ses deux fils.
Foto REVELARD, 2008, P; 54.

Halle twee keren carnaval gevierd. Met *Vette-Dinsdag / Mardi Gras* trekt men massaal naar *Binche* en met *Laetare* viert men het grote feest in de eigen stad. De houding van de Katholieken zal slechts stilaan en traag evolueren. Een kentering komt er na 1909 vanaf de intrede van de katholiek AUGUST DE MAEGHT in de gemeenteraad. Hij zal ook lid worden van *Hal-Attractions* en later burgemeester van de stad. Zo kan in *Halle* de *Halfvastenstoet* verder uit gaan tot het vermaledijde jaar 1914. Tijdens de oorlogsjaren wordt het Halse carnaval opgedoekt en het zal duren tot 1931 eer *Hal-Attractions* weer een nieuw initiatief start en in 1932 met *Laetare* opnieuw een stoet organiseert.²⁵

Binche Ordre du Cortège

1894: Hal avec une société de musique

De oudste vermelding van een Halse groep in het carnaval van *Binche* vinden we in de krant *Le Binchois* op 11 februari 1894. "*Ce sont d'abord tous les Pierrots et surtout les Pierrots dits de Bruxelles. Viennent ensuite les sociétés étrangères: les Chinois d'Etterbeck avec un excellent corps de*

musique! Hal avec une société de musique à peu près aussi nombreuse. (...)"²⁶ Naam en kostuum van deze groep zijn onbekend. Misschien zijn het leden van de Halse *Harmonie Sint-Cecilia*? Misschien is dit de *Société Musicale et Dramatique*, dezelfde groep die we vijf jaar later aantreffen in de officiële *Ordre de Cortège* van 1899?

De aanwezigheid van groepen van buiten *Binche*, "*les sociétés étrangères*", in dit carnaval is een merkwaardige vaststelling. Het is algemeen bekend dat in *Binche* enkel plaatselijke

²⁵ Merk op dat de viering van honderd jaar Hals carnaval, 1905 – 2005, en ook de titel van het boek van VENCKEN, *100 joer Tagada*, niet helemaal correct zijn. De stoet georganiseerd door *Hal-Attractions / Halattraction* ging uit van 1905 tot 1914 en hernam vanaf 1932, met uitsluiting van de oorlogsjaren 1940 – 1944. Bovendien werd er in *Halle* al lang voor de stichting van *Hal-Attractions* carnaval gevierd en trokken diverse stoeten omstreeks 1900 door de stad. WALSCHOT vermeldt dat de *Société d'Harmonie Ste Cécile* tussen 1888 en 1912 met carnaval in stoet door de stad trok. Zie WALSCHOT, L. (1982). *Geschiedenis van de Koninklijke Harmonie Sint-Cecilia uit Halle. 1807 – 1982*. Halle, Koninklijke Harmonie Sint-Cecilia, 1982, p.48. Ook de verschillende muziekgroepen uit dit artikel trokken met carnaval vermoedelijk in stoet vanaf hun lokaal naar het station (zie ook het citaat over *Les Chinois de Hal* bij DEN DRIES).

²⁶ Geciteerd in REVELARD, KOSTADINOVA, 2008, *Carnavals d'antan*, p. 96.

groepen optreden.²⁷ Maar het is ooit anders geweest. Het carnaval van *Binche* is eeuwenoud en men mag aannemen dat deze vieringen in weinig verschilden van deze in andere steden en dorpen in de Nederlanden. Er waren tijden van bloei en exuberantie en tijden van repressie. Vanaf het midden van de negentiende eeuw groeien de stedelijke carnavals uit tot wekenlang durende kleurige volksfeesten.²⁸ Omstreeks die tijd verschijnt in *Binche* een maskerade die zich ontwikkelt tot de huidige koning van het carnaval: de *Gille*.²⁹ Zijn attributen krijgen in de loop der jaren hun huidige vorm: bellen, mand met appelsienen, kostuum en laatst van al de pluimhoed. Stilaan vormen zich ook sociëteiten van *Gilles* zodat de kostuums gestandaardiseerd geraken.³⁰ Deze sociëteiten vormen stoeten die weldra het beeld van het carnaval zullen bepalen. Maar misschien nog belangrijker is het (blijven) bestaan van eigen muziektradities en vooral de getrommelde ritmes. Het massale volksfeest, de begeleidende muziek en het optreden van de *Gilles* maken dat *Binche* een enorme aantrekking uitoefent op de carnavallisten uit andere steden.

Het liberale gemeentebestuur van *Binche* zal deze evolutie stimuleren door middel van subsidies aan de eigen groepen en door forse reclamecampagnes in andere steden. Het carnaval is zo een toeristisch succes dat na de verkiezingen van 1884³¹ het nieuwe katholieke gemeentebestuur een *Commission* organiseert: "(...) afin de donner le plus d'éclat et le plus d'entrain possible aux carnavals." Het aantrekken van "*sociétés étrangères*" door middel van subsidies is één van de manieren om de carnavalstoet nog meer uitstraling te geven. In 1887 komt er een reglement dat de subsidiering regelt zowel van de *sociétés binchois* als *sociétés étrangères*.

Dit reglement voorziet vier frank per lid voor een sociëteit der *Gilles* of *Paysans*. Voor de andere sociëteiten "*masquées et travesties*" vijftig frank op voorwaarde dat:

- 1 être composées de quinze membres âgés de plus de quinze ans;
- 2 avoir une musique d'au moins sept instrumentistes, y compris tambours et caisse;
- 3 rester en société au moins jusque six heures du soir
- 4 avoir des costumes propres et convenables.³²

Aangetrokken door deze subsidies belanden in de jaren negentig van de negentiende eeuw de Halse sociëteiten in *Binche*, eerst één enkele.

²⁷ Om lid te worden van één van de beroemde *Société de Gilles* is men verplicht om in *Binche* te wonen en geïntegreerd te zijn. Om het carnaval en het personage van de *Gille* in goede banen te houden stichtte men een *Association pour la Défense du Folklore*, een overkoepelend orgaan voor alle *Gilles*-sociëteiten. De statuten voorzien dat enkel iemand geboren in *Binche* of met familiale antecedenten in *Binche* of er drie jaar wonend, kan *Gille* worden.

²⁸ Zie de bemerkingen van SAMUEL GLOTZ geciteerd in SERMON, 2002, *Carnaval*. GLOTZ, S., *L'origine et l'évolution de quelques types carnavalesques de Wallonie (Belgique)*, Lisboa: Separata das actas do congresso internacional de etnografia, promovido pela camara municipal de Santo Tirso de 10 a 18 de julho de 1963, volume terceiro, 1965. GLOTZ, S., Les Dénominations du Carnaval. In: *Tradition Wallonne, Revue Annuelle de la Commission Royale Belge de Folklore, Ministère de la Communauté Française de Belgique*, (1987) 4, pp. 399-400.

²⁹ REVELARD publiceerde een rijk geïllustreerde studie over de traditie en het personage van de *Gille*. REVELARD, M. (2002). *Le Carnaval de Binche*. Tournai, La Renaissance du Livre, 2002. Zeker lezen: *Le Gille, un personnage complexe*, p. 109 e.v.

³⁰ REVELARD, KOSTADINOVA, 2008, *Carnavals d'antan*, p. 31 – 33. Zie vooral *Les transformations d'un personnage emblématique*, p. 67 – 73.

³¹ Over de politieke tegenstellingen en de weerslag ervan op de maskerades REVELARD, M. (2006). *Carnaval de Binche. Sociétés de fantaisie du mardi gras d'antan*. Binche, Musée international du Carnaval et du Masque, 2006, p. 9 - 11. (Publicatie bij de gelijknamige expositie.)

³² REVELARD, KOSTADINOVA, 2008, *Carnavals d'antan*, p. 45 – 46.

Ville de Binche – Carnavals de 1899 Mardi-Gras. Ordre de Cortège

(Zie ook *Internet*, www.armandsermon.net onder de titel *1905 De Halse invoesse in Binche*)

5	Binche	Clowns Blanc. <i>Président</i> : Alex Debaise	90+125=215(?)
6	Quaregnon	La Jeune Lyre	
7	La Louvière	Les Bi-Contints	
8	Binche	Clowns Bleus et Blancs <i>Président</i> : A. Schortz	90+125=219(?)
9	Hal	Société Musicale et Dramatique	50
10	Leval	Les Marins du Bois du Roi	125
11	Binche	Clowns Noirs. <i>Président</i> : J. Deliège	
12	Gilly	Les Verts-de-Gris	
13	La Buisnière	La Sainte-Annoise	
14	Chièvres	Les Bons Amis	50
15	Binche	Verreries de Binche. <i>Président</i> : Max. Dumortier	
16	Bruxelles	Las Matapards	
17	Mont-Ste-Aldegonde	Les Marins	200
18	Binche(?)	Clowns	
19	Waterloo	Fanfare "La Persévérance"	
20	Binche	Brigands. <i>Président</i> : François Bailly	50+29
21	Etterbeek	Union Dramatique et Symphonique	
22	Cuesmes	Les Gais Marmois	50
23	Binche	Zouaves. Collège épiscopale. <i>Président</i> : F.S.	50
24	Etterbeek	La Fraternité, harmonie	100
25	Péronnes	Les Clowns bleus	75
26	Binche	Paysans. Patronage. <i>Président</i> : Elie Meunier	330
27	Les Sociétés de GILLES réunies.		

Présidents: JOSEPH BLAIRON, HENRI CHEVALIER, FERN. DEPREZ, J.-B. SCHILLE.

(De Gilles-sociëteiten worden genoemd naar de caféhouder waar ze verzamelen en die ook president is van de groep. We zullen in de opeenvolgende citaten dus telkens de naam van een caféhouder vinden. De enige sociëteit die zich onafhankelijk opstelt, zijn de Recalcitrants.)

De oudste officiële vermelding van een Halse carnavalgroep in de carnavalstoet van *Binche* vinden we in de *Ordre du Cortège* van 1899.³³ Dat jaar trekt een geweldige stoet met 22 groepen en vier sociëteiten met *Gilles* door *Binche*. Om een indruk te krijgen van het grote aantal travestiegroepen en muzieksociëteiten uit andere gemeenten dan *Binche* geven we de *Ordre du Cortège* 1899. We hebben de herkomst der travestiegroepen voorop gezet (originele documenten zijn te raadplegen op *Internet*). Hieruit blijkt dat van de 22 groepen er slechts acht uit *Binche* zelf komen. De Halse *Société Musicale et Dramatique* wordt in dit document vermeld met vijftig participanten.

Uit het aantal deelnemers blijkt de hoge participatiegraad van de *Binchous* aan hun eigen carnavalgroepen, naar schatting meer dan duizend. In de *Ordre du cortège* van 1899 zijn spijtig genoeg geen aantallen te vinden voor de *Sociétés des Gilles*. Uit latere documenten blijkt wel het kleine aantal van deelnemers aan deze Gilles-sociëteiten: voor 1901 ongeveer 130 *Gilles* in totaal (*Everbecq* 20, *Basselier* 21, *Chevalier* 28, *Récalcitrants* 34, *Jaupart* 38). In 1899 is de nieuwe sociëteit der *Recalcitrants* niet te vinden in de *Ordre* alhoewel ze zelf vermelden dat dit hun stichtingsjaar is als afscheuring van de groep van caféhouder DEPREZ. Ze zouden dit eerste jaar deelnemen met 15 *Gilles*. Op hun website leest men de evolutie van hun ledental. Voor de eerste oorlog schommelt hun aantal tussen de dertig en de veertig. In het *Interbellum* verdubbelt hun aantal om vlak voor WO II honderd leden te halen. Dit is de

³³ De *Ordres de Cortège* en talrijke foto's zijn te vinden in REVELARD, 2006, *Sociétés de fantaisie*, p. 9 - 11.

periode van de sociale verwezenlijkingen zoals de *congé payé*. De echte democratisering van de *Gilles*-sociëteiten gebeurt in de naoorlogse periode zowel qua aantal sociëteiten als qua aantallen deelnemers eraan. De *Recalcitrants* nemen na de oorlog definitief de kaap van de honderd.³⁴

In die vroege periode vormen de *Gilles* dus een kleine minderheid in de stoet. Zoals in andere traditionele carnavalsteden is dit type van maskerade voorbehouden aan de rijkere stadsgenoten op de laatste dag van de *Vette Dagen*.³⁵ Dit heeft ook te maken met de kostprijs van hun verschijnen op *Vette Dinsdag / Mardi Gras*. De kosten verbonden aan het lidmaatschap en het kostuum zijn niet niks. In de laatste jaren van de XIXe eeuw kost het lidmaatschap van een sociëteit 20 frank, inclusief een jaarlijks feestmaal. De huur van het kostuum en de typische pluimendoed bedraagt 55 à 65 frank.³⁶ Voeg daar nog allerlei extra's bij zoals de ochtendlijke champagne, het ontvangen van vrienden en kennissen ten huize en de extra's voor de tamboers. Een werkmans kan zich dit niet permitteren. Een ongeschoold arbeider verdient in die periode met moeite drie frank per dag.³⁷

Ville de Binche - Carnaval de 1901 Ordre du Cortège

(zie Internet, www.armandsermon.net onder de titel 1905 De Halse invoese in Binche)

1	Mons	Les Arlequins
2	Binche	Les Mousquetaires
3	Binche	Ecosais
4	Hal	Cercle Musical Dramatique de Hal
5	Binche	Brigands italiens
6	Binche	Seigneurs du 15e s.
7	Braine-le-Comte	La jeunesse brainoise
8	Binche	Les brigands espagnols
9	Bruxelles	Société des houp-lá
10	Binche	Marins
11	Grand'Reng	Pages
12	Binche(?)	Zouaves jeumontois
13	Binche	Paysans (Patronage)
14	Binche	Société de Gilles (Everbecq) 20 gilles
15	Binche	Gilles (Basselier) 21 g.
16	Binche	Gilles (Chevalier) 28 g.
17	Binche	Gilles (Récalcitrants) 34 g.
18	Binche	Gilles (Jaupart) 38 g.

³⁴ <http://www.lesrecalcitrants.be/Statistiques.htm>.

³⁵ Voor Duinkerken: "Le 'Pierlala' est l'exemple type de l'inversion des classes sociales et de la licence des mœurs en temps de carnaval: ce sont les jeunes gens des meilleures familles de la ville qui forment le gros de leurs rangs (...). Mélangés aux Pierlalas, les bossus s'en distinguent par la fraîcheur de leur costume vert ou rouge rehaussé de galons d'or, par leurs 'deux bosses tirées au cordeau', par leur grand chapeau pointu, leur collerette en fraise, et leur visage masqué. Les bossus se recrutent également parmi les classes les plus distinguées de la ville." DENISE, *Carnaval Dunkerquois*, p. 23. Geciteerd in SERMON, 2001, *Carnaval*. Zie *Carnaval in de Nederlanden*, § *De wilde Man*. Zie ook REVELARD, 2002, *Le Carnaval de Binche*, p. 113 – 114, § *Un personnage embourgeoisé*.

³⁶ FONDU MAX (1937). Interview CAMILLE DELHALLE. In: *Le Journal Le Centre*, 31 janvier 1937. Deze is één van de stichters van, de Societé des Récalcitrants. Zie Internet, http://www.lesrecalcitrants.be/Interview_Camille_Delhalle.htm.

³⁷ In de periode 1898 – 1907 verdient een ongeschoold metselaar te Brussel 0,27 frank per uur. SCHOLLIERS, PETER (2002). *Sociaal-economische problemen van de Hedendaagse Periode*. VUB, jongste aanpassing: 3 november 2010. <http://www.vub.ac.be/SGES/scholliers1.html>. De streek van *Le Centre* staat op dat moment evenwel aan de top van economisch ontwikkeling en wordt beschouwd als één der rijkste gewesten ter wereld.

In 1901 zijn in de optocht van *Mardi Gras* te *Binche* achttien deelnemende groepen, tegenover zesentwintig in 1899. Daarvan zijn twaalf groepen uit *Binche* zelf, waaronder vijf sociëteiten met *Gilles* die traditioneel de optocht sluiten. Er is terug één groep uit Halle, de *Cercle Musical Dramatique de Hal*, die de vierde plaats inneemt. De briefwisseling bevestigt dat deze groep al verschillende jaren deelneemt aan de optocht: "*Je prends la respectueuse liberté de vous annoncer, que notre société Cercle Musicale Dramatique viendra au nombre de trente cinq membres, costumé en Clowns bleu avec musique comme les années précédentes.*"³⁸ Soortgelijke brieven uit de jaren voordien hebben we niet gevonden en zijn blijkbaar niet meer aanwezig in *Binche*. Maar alles wijst erop dat de *Société Musicale et Dramatique* als enige deelnemende groep uit Halle, telkens aanwezig is in de carnavalstoet van *Binche* sinds 1899 (en misschien sinds 1894).

Ook het jaar nadien, in 1902 zijn ze van de partij als tiende groep maar deze keer is hun naam gewijzigd in *Cercle Musicale et Dramatique*. (Zie *Ordre du Cortège 1902, Internet*). Uit ons onderzoek blijkt dat in dat jaar een eerder magere optocht door de straten trok. Er zijn slechts zestien groepen waarvan elf uit *Binche* (zeven *sociétés de fantaisie* en vier *sociétés de Gilles*). Opvallend is ook het kleine aantal deelnemers, zowel bij de *Paysans* ("*Environ quinze membres*") als bij de *Gilles* (*Jaupart 12, Monico 32, Les Récalcitrants 36, Chevalier 43*). In 1902 tellen we 123 *Gilles* tegenover 147 *Gilles* het jaar voordien. We lezen bovendien voor het jaar 1901 in de *Ordre du cortège* als voetnoot: "*40 à 50 en dessous de 15 ans.*"

Ville de Binche - Carnaval de 1903. Ordre du Cortège

(zie *Internet*, www.armandsermon.net onder de titel *1905 De Halse invoese in Binche*)

1	Binche	Les Méphistos
2	Hal	Les Mirlitonnistes
3	Binche,	Les Copu-Chics
4	Bruxelles	Les Amis Voyageurs
5	Binche,	La Garde de François I
6	Hal	Cercle musical dramatique
7	Binche	Les Bergers
8	Morlanwelz	Les petits pierrots mirlitonnistes
9	Binche	Les Hussards (collège)
10	Molenbeek	Les Matelots du Congo
11	Binche	Les Princes Charmants
12	Binche, Gilles	Société Jaupart
13	Binche.	Les Récalcitrants
14	Binche	Café Jean
15	Binche	Chevalier

In 1903 kalft het aandeel sociëteiten der *Binchous* verder af. Er blijven slechts zes *sociétés de fantaisie* over. Van de vier deelnemende *Sociétés de Gilles* hebben we geen aantallen. Bij de vijftien groepen die deelnemen aan de optocht zijn er nu twee Halse, de *Cercle Musicale Dramatique* maar nu ook *Les Mirlitonistes Hallois*, die met dertig leden verschijnen. We zullen *mirlitonistes* vaak tegenkomen in de carnavaleske optochten en niet enkel in Halle. In 1903 is er ook een delegatie uit *Morlanwelz*: *Les petits pierrots mirlitonnistes*. *Mirlitonistes* zijn muzikanten die een 'mirliton' bespelen, dit is een blaasinstrument gemaakt uit een houten buisje.³⁹ Op het einde van de buis zit een membraan, meestal papier, waarin een gaatje

³⁸ Zie brief van 13 januari 1902, getekend VAN BOSSCHE & BARTIL.

³⁹ Volgens *The Oxford Dictionary of Music*. Oxford, University Press, 1994, is 'mirliton' de Franse naam voor de 'kazoo'. Het wordt heden in de folkmuziek regelmatig gebruikt. "*Mirliton Generic term applied to acoustical devices, many of folk origin, which modify tonal characteristics of other instruments by means of vibration of*

geprikt. De muzikant blaast en het membraan versterkt de klank door resonantie. Men gebruikte soms riet of zelfs vlierhout om deze eenvoudige instrumenten te maken.⁴⁰ De ‘mirliton’ is gemakkelijk zelf te maken en nog gemakkelijker te bespelen.⁴¹ In onze tekst behielden we de schrijfwijze zoals gebruikelijk in Halle: *mirlitonistes*.⁴²

In 1904 treedt de *Cercle Musicale* op in een wit en roze clownkostuum. De *Mirlitonistes Hallois* tellen vijftig deelnemers (waarvan twintig muzikanten). Naast beide Halse groepen vinden we nu ook nog een derde: De *Joyeux Mirlitonistes*. Met vijfenveertig deelnemers doen ze officieel hun intrede. In het jaar 1903 had deze sociëteit, *Les Joyeux Mirlitonistes*, blijkbaar al een subsidie gekregen hoewel ze toen niet in de officiële *Ordre du Cortège 1903* voorkomen. "*Nous espérons que comme l'année dernière, votre comité nous accorda une subside pour subvenir à nos frais de déplacement.*"⁴³ Het kan ook zijn dat dit een afscheuring betreft van de andere, de *Mirlitonistes Hallois* en dat zij zich uitgeven voor de echte. In elk geval, in dat jaar 1904 zijn er drie Halse groepen. (Zie *Internet, Ordre de Cortège 1904*)

Ville de Binche, Carnaval du Mardi-Gras 1905, Ordre du Cortège

(zie *Internet, www.armandsermon.net* onder de titel *1905 De Halse invoese in Binche*)

1	Binche	Cercle Musical des Verreries	
2	Hal	Les joyeux mirlitonistes	
3	Binche	Les Brigands (Legrand)	
4	Hal	Les Sans – Gêne	
5	Binche	Les Valets de carreau (Collège)	
6	Hal	Le Cercle musical	
7	Binche	Les Brigands (Delaise)	
8	Hal	Les gais carnavalistes	
9	Binche	Les jeunes Boyards (Déom)	
10	Bruxelles	Fanfare burlesque	
11	Binche	Les Vénitiens (Patronage)	
12	Hal	Les mirlitonistes hallois	
13	Hal	Les XX Hallois	
14	Binche	Les Paysans	
15	Binche	Les Gilles Récalcitrants	36
16	Binche	Les Gilles (Everbecq)	38
17	Binche	Les Gilles (Chevalier)	46
		(TOTAL GILLES	120)

In 1905 zijn van de zeventien deelnemende groepen al zes groepen uit *Halle*. Is er een Halse invasie in *Binche*? Deze Halse groepen bespreken we uitgebreider in de volgende paragraaf. Tegenover deze Halse invasie staan één groep uit *Brussel* en zeven groepen uit *Binche*. Er dagen ook slechts drie groepen *Gilles* op met een totaal van 120 deelnemers. De stoet van 1905 opent met een muziek uit *Binche* waarna de *Les Joyeux Mirlitonistes* opstappen. Dan volgt er steeds afwisselend een groep uit *Binche* en één uit *Halle*. *Les Sans-Gêne* (nr. 4), *Le Cercle Musicale* (nr. 6), *Les Gais Carnavalistes* (nr. 8), *Les Mirlitonistes hallois* (nr. 12), *Les*

their membrane, as in comb and paper."

⁴⁰ Vlier noemt in het Westvlaams ook ‘*fluttekrud*’.

⁴¹ Wie er zelf eentje wil bouwen, zie *Construcción de Instrumentos Tradicionales*, <http://www.es-aqui.com/payno/inst/mirliton.htm>. [7] Wie er wil leren op spelen zie *Nice: Atelier d'initiation au patrimoine festif*, [www.ac-nice.fr/etabs/bonvoyage/ actu/festif/atelfes.htm](http://www.ac-nice.fr/etabs/bonvoyage/actu/festif/atelfes.htm).

⁴² *Mirlitonist* wordt in de briefwisseling vanuit *Halle* met één N geschreven. In *Binche* daarentegen schrijft men ‘*mirlitonnist*’ met dubbel N.

⁴³ Zie *Internet, [brief van 8 januari 1904](#)*, getekend CLAIS en CARDIJN.

XX *Hallois* (nr. 13). *Les Paysans* uit *Binche* leveren de veertiende groep.

Voor 1906 zijn de archieven te *Binche* zwijgzaam. We vinden nog de aanvraag van één Halse groep om deel te nemen aan de optocht van *Mardi Gras*. Het is de *Schuppen Zo-ot*. (Zie *Internet, Brief Schuppen Zo-ot*, 1906.) Deze groep is vermoedelijk opgetreden in 1906 want hij verschijnt ook in de carnavalstoet van 1907 als nr 6 onder de naam *Les Valets de pique*. Maar de delegaties uit Halle waren talrijk aanwezig, getuige de krant *La Binchoise*⁴⁴ van 4 maart 1906. We lezen er een beschrijving van het carnaval van dat jaar en de deelname er aan door Halse groepen.

Binche 1906. President CARDIJN aan het hoofd van de *Société Les Joueux Mirlitonistes Hal*.

In de stoet liepen vier sociëteiten met *Gilles*, samen 175 man. Het was een regenachtige carnaval in *Binche* en het goot bakken water. Ook op dinsdag, de dag van de *Gilles*, bleef het regenen: "A 8 heures, il avait cessé de pleuvoir, et les cinq sociétés se mettaient décidément en marche. Oh! Le bon moment pour le Gille que ces danses au son des tambours et de la grosse caisse! Comme il s'en donne! Combien il est justement fier et combien il est heureux."

Grote groepen zijn vroeg vertrokken uit *Halle* om het carnaval bij te wonen. De reis was niet zonder problemen verlopen: "Il y a eu peut-être moins de monde que les années précédentes. Ce n'est étonnant, après la nuit épouvantable de lundi à mardi. Bien des gens sont restés chez eux. Un grand nombre n'ont pu se mettre en route, retenus par les inondations. D'autres, n'ont pu arriver jusque *Binche*, surtout à cause de l'accident arrivé à *Ressaix*." Als bij wonder klaart

het weer op als de Halse groepen in de stoet arriveren. "Puis, vers midi, voilà les sociétés étrangères qui nous arrivent. Hal fournit son gros contingent. Les habitants de Hal et les *Binchois* fraternisent de plus en plus, et d'année en année, les liens d'amitié qui les unissent, ne font que se resserrer."

De Halse groepen voegen zich bij de *Gilles* en de fantasiegroepen aan de ingang van de stad. "A 1 heure ½, les différentes sociétés sont réunies à *Battignies* pour se former en

⁴⁴ Voor het originele krantenartikel. (zie *Internet*, www.armandsermon.net onder de titel *1905 De Halse invoese in Binche*).

cortège.(...)." De stoet trekt naar de Grote Markt waar de 'rondeau' gevormd wordt: "C'est un coup d'oeil inoublable pour les étrangers. C'est un moment d'intense émotion pour les vrais Binchois que celui du rondeau de Gilles!" Er volgt dan een sterk staaltje lokaal chauvinisme: "Il n'y a qu'un Binche au monde! Oui, il n'y a qu'à Binche qu'on peut voir pareil spectacle!"

Maar het lijden is niet gedaan, na het einde van de stoet hernemen de stortregens: "*A peine le rondeau terminé, voila une nouvelle ondée et l'on se demande avec inquiétude si le mauvais temps va continuer?"* Een deel van het publiek zoekt de treinen op om terug te keren naar huis. "*Les quelques étrangers, que la pluie a fait fuir vers la gare, sont remplacés et au delà par ceux qui restés en panne à Ressaix (..) qui sont venus bravement à pied."*

Ville de Binche-Carnaval 1907 Orde de Cortège.

(zie Internet, www.armandsermon.net onder de titel 1905 De Halse invoese in Binche)

1	Binche	Les petits Gilles	
2	Hal	Les gaies carnavalistes	
3	Binche	Patronage: Les Tziganes	
4	Hal	La gaieté carnavalesque (Cercle musical dramatique)	
5	Binche	Les Brigands (Alfred Debaise)	
6	Hal	Les Valets de pique	
7	Binche	College patron. (?)	
8	Jemappes	Les gais pinsonnistes (?)	
9	Binche	Les Brigands (Jules Baras)	
10	Hal	Le Cercle Carnavalesque (<i>geschrapd in manuscript</i>)	
11	Hal	Les Joyeux Militonistes	
12	Binche	Les Paysans	
13	Binche Gilles	Everbeque	25
14	Binche	Delwart	30
15	Binche	Lebrun	32
16	Binche	Les Recalmcitrants	42
17	Binche	Chevalier	45

Grand rondeau sur la grande place par tous les Gilles réunis.

(We merken de groei van de Gilles groepen (174 Gilles) die stilaan hun aanwezigheid en populariteit zullen uitbreiden en heden bijna de volledige stoet van Mardi Gras vullen.)

Voor 1907 beschikken we dan weer over een *Ordre de Cortège*. Na 1907 vinden we verder geen documenten betreffende de aanwezigheid van Halse groepen in het carnaval van *Binche*. In 1908 blijken er de *sociétés étrangères* weinig talrijk aanwezig te zijn.⁴⁵ Stilaan groeit in *Binche* oppositie tegen de grote deelname van groepen uit andere steden. Onder andere het blad *Binche Libéral* schrijft verschillende artikelen tegen de aanwezigheid van de vreemde (lees meestal Halse) groepen: "*(...) Nos carnivals ne consistent pas en un cortège ou une cavalcade (...) (ils) sont avant tout et même exclusivement une fête de danse (...)*".⁴⁶ Op 26 januari 1911 besluit de gemeenteraad van *Binche* dat nog enkel groepen uit de stad zelf gesubsidieerd worden. Dat betekent het einde van de Halse groepen op *Mardi Gras*.⁴⁷ Stopt

⁴⁵ REVELARD, KOSTADINOVA, 2008, *Carnavals d'antan*, p. 59.

⁴⁶ *Binche libéral*, 19 février 1885. Zie GLOTZ, S., *Le Carnaval de Binche*. Bruxelles, Ed. du Foklore Brabançon, s.d., p.52. "*La presse locale témoigne vite de son hostilité à l'admission de sociétés étrangères dans le cortège. On leur reproche une danse sans caractère, ni originalité au son d'airs étrangers joués par de mauvaises musiques.*"

⁴⁷ "*Ce ne sera malgré tout qu'en 1911 que l'Association des commerçants refusera de subsidier les sociétés étrangères.*" In: Registre Délibérat. Conseil Communal, 13e vol. Séance du 26 janvier 1911. Zie GLOTZ, S., *Le Carnaval de Binche*, p.52.

daarmee ook de verplaatsing naar *Binche* van een massa Hallenaars op die dagen? Dat valt te betwijfelen. In diverse statuten van vroegere Halse carnavalgroepen staat telkens vermeld dat ze een spaarmaatschappij vormen om op reis te gaan naar *Binche* of een andere Waalse stad. Ik herinner me dat mijn vader verschillende malen vertelde dat hij naar *Binche* trok op de carnavaldagen. Dat moet dan in de jaren twintig geweest zijn. Bij zijn verhalen over *Binche* deed hij dan zijn 'holleblokken' (houten klompen) aan, zette mij (klein manneke) erop en danste met mij door de keuken terwijl hij het tromgeroffel nadeed.

Maar waarschijnlijk is tijdens de besproken periode ook in het Halse carnavalwereldje veel veranderd. Gedurende vele jaren vierden de Halse carnavalisten de *Vetten Dinsdag-Mardi Gras* niet meer IN *Halle*, gezien dat de harde kern van de feestvierders naar *Binche* trekt. "*Sedert enige jaren reeds zagen wij andere steden, allerlei soorten feesten organiseren, om vreemdelingen binnen hun muren aan te trekken er, er te verbroederen met de inwoners, wiens voornaamste doel het was de plaatselijke handel te laten bloeien. Voor ons was het een droevige ervaring op die dagen, onze bevolking onze stad te zien verlaten in massa, om zich elders te gaan amuseren en onze plaatselijke handel zo te laten wegwijnen. Wegens de terechte klachten die hieruit volgden, namen enkele moedige vrienden het gelukkig initiatief, een carnavalfeest te organiseren op halfvasten ven dit jaar.*"⁴⁸ Enkele dynamische krachten hebben intussen *Hal-Attractions* opgericht. Deze nieuwe organisatie doet ernstige inspanningen om van *Laetare (Halfvasten)* DE Halse carnavaldag te maken. Zo verdwijnt stilaan het feest van *Vetten Desdag* uit onze straten en ruimt plaats voor de Halfvastenstoet.

Ruzie

Verschillende Halse groepen trachten omstreeks negentienhonderd op de deelnemerslijst te komen voor de *Mardi-Gras* te *Binche*. Die verschillende groepen stappen op dezelfde speciale trein en later in dezelfde stoet. Ge ziet van hier dat er onderling afgunst en nijd bestaat. Waarschijnlijk begint het elkaar bespieden en beklappen al van als de groepen de *Stoessenberg*⁴⁹ optrekken.

Een van de merkwaardige brieven in het archief van het museum van *Binche* gaat uit van de *Cercle Musicale et Dramatique*, in vroegere brieven vernoemd als *Société Musicale et Dramatique*. We herinneren de lezer eraan dat deze *Cercle*, zeker van voor 1900, als enige Halse groep deelneemt aan de 'cortège' te *Binche*. Vanaf het jaar 1903, verschijnen er kapers op de kust. Een tweede, een nieuwe, Halse sociëteit, de *Mirlitonistes*, wenst ook deel te nemen aan de stoet. Op 20 januari 1903 vertrekt een brief naar *Binche*: "*La Société les Mirlitonistes Hallois au nombre de 30 membres désirant prendre part à la fête du 23 fevrier et desirant connaitre les conditions.*" Ze nemen effectief deel aan het carnaval van dat jaar.

Dit blijktbaar tot groot ongenoegen van de *Cercle*. In afwachting van de volgende carnaval stuurt de secretaris HENRI BASTIL een brief naar het gemeentebestuur van *Binche*. De brief is gedateerd op 8 januari 1904 en mede ondertekend door de *Président* FRANÇOIS VAN BOSSCHE. We geven de brief weer in de oorspronkelijke taal, een prachtig stilistisch staaltje: "*Etant habitué a fréquenter depuis de nombres d'années déjà, les fêtes du mardi gras, figurant toujours dans le cortège par un groupe assez nombreux, je me permet de solliciter de votre bienveillance une augmentation de subside, je ne parle pas ou il ne faut pas faire allusion aux mirlitonistes qui ne font même pas partie de notre société et qui ne se compose que de quelques membres sans musique et qui touchent également cinquante francs.*"

⁴⁸ VAN GELE, voorzitter, *Notulenboek Hal-Attractions*, 22 juni 1905. Zie CLEMENT, *Handelingen*, nr. 23, 1986, pp. 3-4.

⁴⁹ *Statieberg*: vroegere naam voor het deel van de huidige *Basiliekstraat* gelegen tussen het park en het station.

Een ernstige klacht, want de *Cercle* die al ettelijke jaren in de stoet optreedt, wordt maar evenveel betaald als die nieuwe groep, *Mirlitonistes Hallois*, die, althans volgens deze klachtenbrief, niet eens muziek zou mee hebben. Er is maar één oplossing, de subsidie voor de *Cercle* moet verhoogd worden: "*Comme nous nous sacrifions et dévouons pour la bonne réussite de la fête et amenant toujours une foule de monde, j'ose espérer, monsieur le Bourgmestre, que vous donnerez une suite favorable à ma demande.*" Zo zien we dat jaloezie en ruzie om centen ook dan al bestaan in *Halle*. Het succes van een groep wordt spijtig genoeg beoordeeld aan uiterlijkheden zoals het aantal koppen die geteld worden. Men zou een carnavalgroep ook kunnen evalueren op respect voor de carnavaltraditie, of op dat de leden zich amuseren, of dat aan de toeschouwers waardevol spektakel geboden wordt.

Misschien had de nieuwe groep van de *Mirlitonistes Hallois* zich bij zijn eerste optreden in 1903 aangekondigd als een afdeling van de *Cercle*. Want in de klachtenbrief van de *Cercle* lezen we: "(...) *qui ne font même pas partie de notre société* (...)". We zien voor onze ogen de ruzies en de discussies bij de aanvang van de stoet. Het Hallevolk kennende moet daar een aardig woordje afgeklapt zijn. Die van *Binche* nemen blijkbaar maatregelen want vanaf 1905 eisen ze van alle deelnemende groepen de volledige ledenlijst, zodanig dat we ook in het bezit zijn van de namen van de leden van enkele optredende groepen.

Trouwens het volgende jaar 1904 maken we een gelijkaardige zaak mee. In de officiële *Ordre du Cortège* staat éénmaal de Halse groep *Les Mirlitonistes* vermeld. Maar plots verschijnt een derde Halse groep *Les Joyeux Mirlitonistes Hallois* die waarschijnlijk van de naamsverwarring gebruik maakt om mee op te stappen in de stoet naast de oorspronkelijke *Les Mirlitonistes Hallois*.

Deze nieuwe groep, de *Joyeux Mirlitonistes*, zorgt van haar kant voor een verrassing. In een brief dd. 12 februari 1904, melden ze: "*La Société se compose de 50 membres parmi lesquels un corps de musique de 20 membres.*" Die van de *Cercle* en de *Mirlitonistes* moeten raar opgekeken hebben wanneer de nieuwe *Joyeux Mirlitonistes* met grote fanfare vanuit de *Bosstroet*⁵⁰ de *Stoessenberg*⁵¹ opstappen om de speciale trein naar *Binche* te nemen. We kunnen ons ook voorstellen dat iemand van het stadsbestuur van *Binche*, om uit de miserie te geraken, zoiets moet gezegd hebben als: "*Allez, que tous les groupes Hallois entrent dans le cortège!!!*" In 1905 verschijnen er effectief zes Halse groepen in de stoet en in 1906 een zevende, een echte Halse invasie.

De Halse societeiten in Binche

Cercle Musicale Dramatique

De belangrijkste Halse groep uit de besproken periode is de *Cercle Musicale Dramatique* die in elke *Ordre de Cortège* terug te vinden is en al in *Binche* optrad voor de eeuwwisseling. We kunnen deze groep beschouwen als de eerste Halse groep die naar *Binche* trok. We kunnen vermoeden dat deze groep ontstaan is na het verbod van het jaarlijks carnavalbal van de *Cercle Dramatique L'Emulation* in 1898. We herinneren eraan dat in 1895 de Halse Katholieken een nipte meerderheid⁵² in de gemeenteraad behalen. In 1898 laat de

⁵⁰ *Bosstraat*: vroegere naam voor het deel van de huidige *Basiliekstraat* gelegen tussen de gedempte *Zenne* (*Vuurkruisenlaan*) en het park.

⁵¹ *Statieberg*: vroegere naam voor het deel van de huidige *Basiliekstraat* gelegen tussen het park en het station.

⁵² In de gemeenteraadsverkiezingen van 1895 behalen de Halse Katholieken een nipte meerderheid in de gemeenteraad met zeven Katholieken, er resten zes Liberalen. De volgende drie jaar, tot 1899 regeren de Katholieken met deze zeer kleine meerderheid. Zie: Liberalisme in Halle. In: *Hallensia*, jrg 18, nr 4, oktober-december 1996, p. 19. LERNOUT, G., De politieke geschiedenis van de stad Halle, 1830-1914. In: *Hallensia*, jrg.

burgemeester in een brief aan de organisatoren van het carnavalbal weten: "*Nous ne pouvons vous accorder l'autorisation (...) d'un bal.*"⁵³ We hebben geen gegevens over de deelnemers aan de stoet in *Binche* voor de jaren voorafgaand aan 1899 maar het zou kunnen dat de *Cercle Dramatique L'Emulation* wegens verbod van haar bal in dat jaar met 50 deelnemers naar *Binche* trekt onder de naam *Société Musicale et Dramatique*.

Het is niet enkel de oudste maar ook de meest standvastige carnavalgroep die we terug vinden in de documenten. Al die jaren is hun voorzitter FRANCOIS VAN BOSSCHE en secretaris HENRI BASTIL die tevens hun lokaalhouder is. HENRI BASTIL van *Le Cercle Musicale* woont in een café in de 'rue du Bois 33', dat is de *Bosstroet*. De *Bosstraat* is de vroegere benaming voor een deel van de *Basiliekstraat* tussen de (oude gedempte) Zenne en de Leide (de huidige Zenne aan het park). Vanaf café *Het Park* spraken de Hallenaren van *Den Stoessenberg* of *Stationsberg*. Het café van HENRI BASTIL moet de latere *Draa Duire* (*Drie Deuren*), de huidige *Den Dôme* geweest zijn.

De Halse straten veranderden de laatste honderd jaar hier en daar van naam. Eeuwenoude namen werden afgeschaft en vervangen door namen van illustere stervelingen. De vroegere *Parijsstraat* noemt nu *A. Demaeghtlaan*. *Parijs* bestaat nog altijd maar weinigen weten nog wie *Demaeght* was. Evenzo noemt een stuk van de *Poststraat* (de *Posweg* zeggen de Hallenaren) nu *Zuster Bernardastraat*, wie dat die 'Zuster' ook moge geweest zijn. In de briefwisseling met *Binche* vinden we de oude straatnamen terug en dan nog in hun Franstalige versie.⁵⁴

La Société Les Mirlitonistes Hallois

La Société Les Mirlitonistes Hallois is in *Binche* aanwezig vanaf 1903. Hun bestuur is wat wisselvallig. Oorspronkelijk is hun voorzitter CH. DEGALAEND.⁵⁵ In dit eerste jaar is G. FIGEYS ("*filis, rue longue 5*") de secretaris en FRANÇOIS JACOBS de penningmeester. Deze wordt in 1905 voorzitter. Maar in dat zelfde jaar vinden we nog een andere voorzitter, PH. DENEULIN. Dateert de foto uit het Halse museum van de *Mirlitonistes Hallois* uit het jaar 1905? In de brief aan het stadsbestuur van *Binche* van 21 februari 1905, getekend door FRANÇOIS JACOBS, lezen we: "*Notre société 'Les Mirlitonistes Hallois' représente un groupe de Toréadors costumés en velours rouges (...)*". (Zie foto *Zuidwestbrabants Museum* nr. B.1333.)

Les *Mirlitonistes hallois* zijn gevestigd bij G. FIGEYS "*filis, rue longue 5*". Deze straat noemen de Hallenaren de *Lange Stienweg* (*Steenweg*). Ook deze naam veranderde. Deze vroegmiddeleeuwse (misschien Romeinse) straat is nu een gedeelte van de *Basiliekstraat* tussen de *Maandagmarkt* en de *Bergensesteenweg* (tussen de *Peupel*⁵⁶ en *Huininks*⁵⁷.) Het

2, nr. 2, april-juni 1980, p. 19-29.

⁵³ Stadsarchief, 30 november 1898. Zie: VANDERHEYDEN, 2001, *Carnaval in Halle*, p. 9.

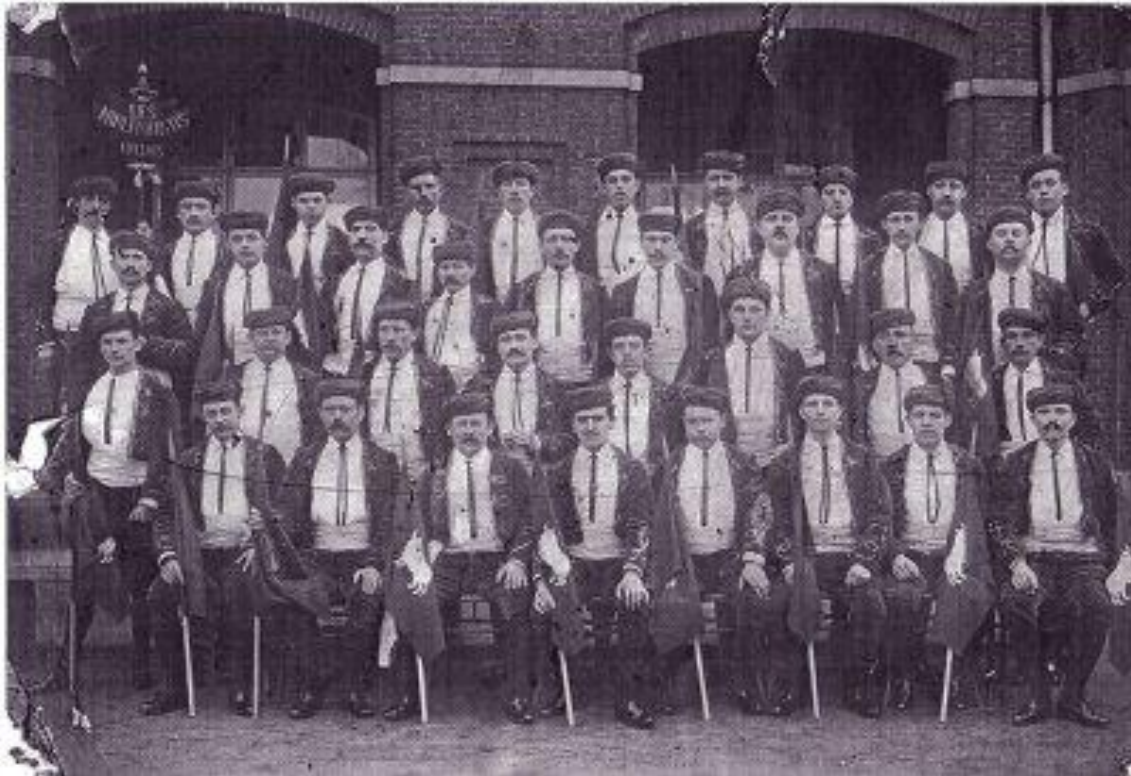
⁵⁴ We proberen het één en ander te verduidelijken bij middel VANVOLSEM, JOHAN, Register van 1220 Plaatsnamen van Groot-Halle. Halle, *Koninklijke geschied- en Oudheidkundige kring*, 1995. Zie ook DESMET, ROGER, *Halle van Domein tot Stad*, vzw Bellingaheim.

⁵⁵ "Waarschijnlijk Degelaen of (uitzonderlijk) Degalaen (eventueel in twee of drie woorden). Handschriften tot in de jaren 1930 waren (meestal) nogal sierlijk. Een uitloop tot s, t en d na een n is niet uitzonderlijk en kan dan geïnterpreteerd worden als dusdanig. Ook n en u, s en f en t, c en G, t en f en s en nog zovele andere combinaties kunnen verward worden. Vergelijkend historisch - kritisch onderzoek is zeker niet uit den boze!" Nota bij mijn artikel door WALSCHOT, *Hallensia*, jrg. 20, nr. 1, p.12.

⁵⁶ De *Peupel*, Halse benaming voor *La Maison du Peuple*. Het is het vroegere *Volkshuis* op de *Stieweg*, heden de *Basiliekstraat*, en tevens mijn geboortehuis. Is heden volledig vernieuwd met een gevelrestauratie tot de schoenwinkel van *Lories*.

⁵⁷ In die tijd belangrijke winkel met behangpapier op de hoek van de *Bergpoort*.

gedeelte tussen het (oude) *Stadhuis* en de *Maandagmarkt* heette oorspronkelijk *Korte Steenweg*, later *Stadhuisstraat* en heden eveneens *Basiliekstraat*. De beide vernoemde voorzitters van deze sociëteit, JACOBS en PH. DENEULIN, woonden in de *rue de Grammont*, de *Geraardbergsestraat*. Dit is in het huidig stadsbeeld een wat moeilijker te situeren straatnaam, alhoewel historisch een belangrijke verbinding. Deze weg was het verlengde van de *Posweg* (*Postweg*, de huidige *Zuster Bernardastraat*) en deze nam vandaar de *Van Beverenstraat*, dan een stukje van de huidige *Ninoofse Steenweg* en draaide ter hoogte van *Beert* af naar *Geraardsbergen*. Het geciteerde *rue de Grammont* moet dus ongeveer aan de *Gaas*, aan de vroegere gebouwen van *Intercom* te situeren zijn.

Les Mirlitonistes Hallois Foto Zuidwestbrabants Museum nr. B.1333. 1

Van *Les Mirlitonistes Hallois* hebben we een ledenlijst met onder andere de volgende namen: VANNEROM, DEVRIES, LÉON VANDENBRANDEN, VANDERCAMMEN, JACQUES BAUDEWIJN (BAUDUWIJN). Ze zijn in die periode of iets later ook spelend lid of bestuurslid van de *Harmonie*. In *Halle* bestonden toen twee grote muziekmaatschappijen de *Société d'Harmonie Ste Cécile* (zoals de *Koninklijke Harmonie St.-Cecilia* toen heette) en de *Phalange Instrumentale Fanfares St Martin á Hal* (de huidige *Koninklijke Sint-Martinus Fanfare*). In dat verband is het misschien interessant te vermelden dat de *Harmonie* in augustus 1888 deelnam aan een festival in *Lennik*. Bij die gelegenheid kocht de Halse muziekvereniging *mirlitons*. De terugkeer naar *Halle* gebeurde in feestelijke stemming en met toortsen verlicht.⁵⁸ Waarom een gerenommeerde muziekmaatschappij terugkeerde op de maat van mirlitonmuziek is ons een raadsel. Vonden de mirlitonverenigingen daar hun inspiratie? Of was de *mirliton* een typisch carnavalsmuziek uit die periode?

⁵⁸ WALSCHOT, 1982, *Geschiedenis van de Koninklijke Harmonie Sint-Cecilia uit Halle*, p. 48.

Van *Les Mirlitonistes Hallois* hebben we dank zij de archivaris Mevr. HERMIONE L'AMIRAL eveneens de statuten terug gevonden. In het Halse stadsarchief bevindt zich een manuscript gedateerd op 22 april 1900 met als titel *Les Mirlitonistes hallois*. Dit is van na het carnaval van dat jaar zodat we kunnen vermoeden dat ze al actief waren voor ze besloten deel te nemen aan de carnavalstoet van *Binche*. De statuten zijn geschreven in het zwerige handschrift dat we al kennen uit de brieven die we vonden in *Binche*.

Het is een spaarkas die wekelijks 0,20 centiemmen ophaalt bij haar leden. Dit sparen moet dienen om: "alle jaren, tijdens den vastenavond een uitstapje te doen: hetzij naar *Binche*, *Charleroi*, enz." De formulering van deze doelstellingen en andere artikelen uit deze statuten vinden we in diverse varianten terug bij andere, latere, sociëteiten. Uniek is wel artikel acht: "Met iedere vergadering zal er ook een uitstapje gedaan worden bij de leden der sociëteit die herberg houden." De ondertekenaars zijn secretaris FIGEYS en penningmeesters DEVRIESE. Deze laatste vinden we later terug in een afscheuring van deze sociëteit. De namen van de voorzitter en de 'kassier' zijn niet leesbaar in dit document.

Les Joyeux Mirlitonistes

De derde groep die we ontmoeten, is *Les Joyeux Mirlitonistes* die in het jaar 1904 maar ook, naar eigen zeggen, in 1903 deelnam. In dat jaar waren ze waarschijnlijk aanwezig als splintergroep van *Les Mirlitonistes Hallois*. *Les Joyeux Mirlitonistes* werden begeleid door een muziekkapel van twintig muzikanten. Vanwaar kwamen die muzikanten en wie waren ze? Is er ook hier een verband te vinden met de *Harmonie* van Halle.

Op de foto's in het *Halse Museum* van *Les Joyeux Mirlitonistes*⁵⁹ werd met de hand bijgeschreven: "afd. v. de *Harmonie*". Doch slechts één muzikant is lid van beide verenigingen, de trommelaar J. HARDY. Wel dient vermeld dat de *Société d'Harmonie Ste Cécile* tussen 1888 en 1912 met carnaval in stoet door de stad trok.⁶⁰ Het Halse carnaval wordt dan (ook) nog op *Vetten Dinsdag / Mardi Gras* gevierd. Waren deze muzikanten dan in sommige jaren op weg naar het station voor de reis naar *Binche*?

Op de foto van de muziekkapel van *Les Joyeux Mirlitonistes de Hal* staan drie klarinetten, wat ons eveneens doet denken aan muzikanten van de *Harmonie*. Bovendien houdt een van de muzikanten een schellenboom (château chinois) vast. De *Harmonie* was fier op dit instrument omdat het een van de bewijzen was van haar ontstaan aan het einde van de achttiende eeuw. De foto van de *Mirlitonisten* is vergeleken met de foto's van de *Harmonie* uit 1897 en 1898. Op deze foto's werden geen muzikanten van de harmonie geïdentificeerd, maar er is weliswaar een verschil van vijf tot zeven jaar. Bovendien zijn de schellenbomen verschillend. Een foto van de fanfare in 1906 geeft evenmin uitsluitsel over de relatie met de *Harmonie*.⁶¹

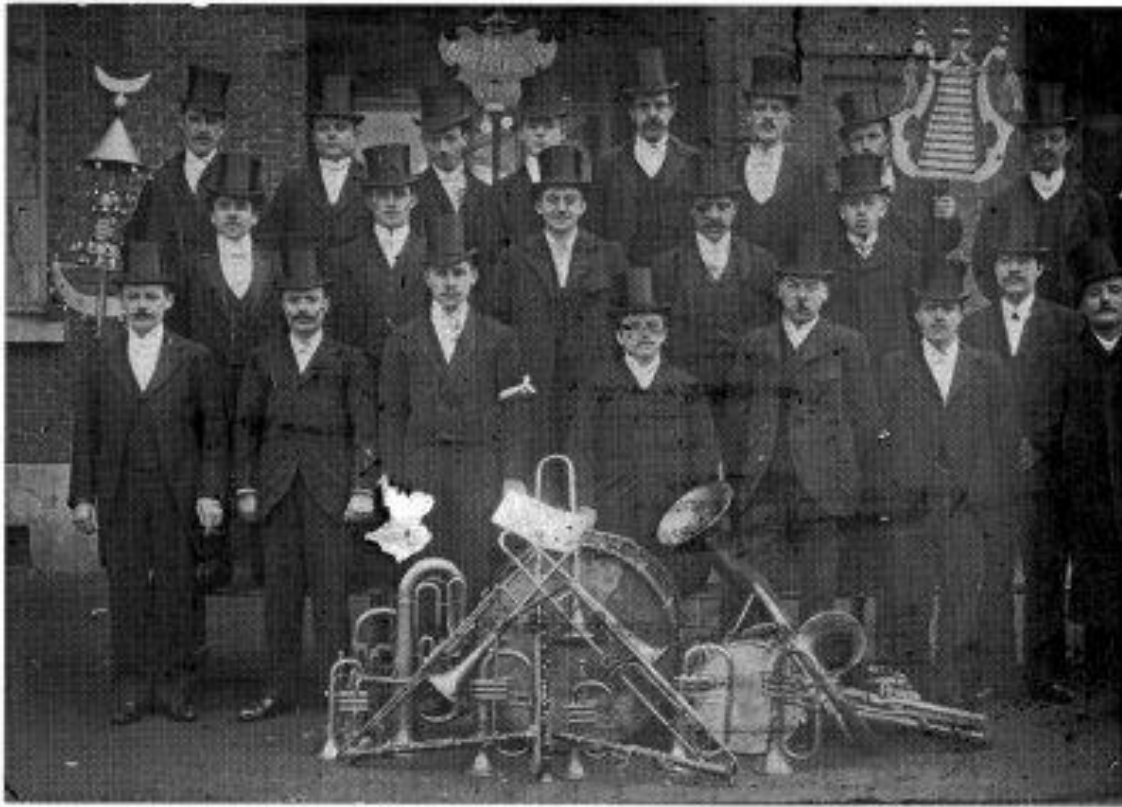
Les Joyeux Mirlitonistes de Hal zijn gevestigd in de *rue Sollembeemd 14*, soms vinden we *rue Sollembeempdt 13*, nu het *Sollembeemd*.⁶² Een volks en smal straatje dat in de jaren zeventig verdween en nu opgenomen is in het *Possozplein*. Tussen het *Sollembeemd*, de *Kliniek*, de *Bres* en de brandweerkazerne aan de nu gedempte *Zenne* lag een volkse buurt. Moest men het daar niet helemaal vol gesmeten en afgebroken hebben, dan zouden de Japanners nu met bussen tegelijk foto's komen nemen.

⁵⁹ *Zuidwestbrabants Museum*, foto's nr. B.1333 en B.1334.

⁶⁰ WALSCHOT, 1982, *Geschiedenis van de Koninklijke Harmonie Sint-Cecilia*, p.48.

⁶¹ CLEMENT, R. (1981). 100 jaar Koninklijke Sint-Martinusfanfare. In: *Verhandelingen Kon. Gesch. Oudheidk. Kring*, Halle, nr. 18, 1981, p. 37.

⁶² Voor een beschrijving en de geschiedenis van deze straat zie: 't *Sollenbeemd*, een carnavalstraat op www.armandsermon.net. Zie ook *Luuper*, 2008, nr. 1.

Les Joyeux Mirlitonistes Zuidwestbrabants Museum, foto nr.B 1334

Hun voorzitter is FRANÇOIS CARDIJN. Tot 1904 is FRANÇOIS CLAIS secretaris, in 1905 opgevolgd door J.B. LAURENT. Waarschijnlijk verlaat FRANÇOIS CLAIS op dat moment de *Joyeux Mirlitonistes* en verhuist hij uit het *Sollembeemd* naar de *Vandepereboomstraat* want hij wordt vermeld in de briefwisseling van *Les XX Hallois* die voor het eerst in Binche optreden in 1905. Ze schrijven dat hun lokaal bij FRANÇOIS CLAIS is in de "*rue Van den peereboom 26 Estaminet Le Vieux Bruxelles*".

Ook van deze maatschappij zijn de statuten gevonden in het Halse stadsarchief. Het is een manuscript gedateerd op 16 februari 1902

Statuten Maatschappij De plezante Mirlitonisten.

Deze maatschappij is in Binche gekend als *Société Les Joyeux Mirlitonistes Hal*. Artikel 6 voorziet dat: "*Het reglement en al de voorwerpen, van welken aard zij ook wezen, die ten dienst der maatschappij gesteld zijn, zijn de persoonlijke eigendom van den Schatbewaarder FRANÇOIS DEVRIESE.*" Deze houdt blijkbaar niet enkel het geld bij maar is eigenaar van alle spullen. Een privé-maatschappij als het ware want het lokaal is gevestigd bij ... P. DEVRIESE, Sollembempt 13. Andere bestuursleden zijn schrijver JB. LAURENT, voorzitter F. CARDIJN, verder DETREE en DUTIEGE.

Van diezelfde maatschappij vinden we in een wat moeizaam 'schoon schrift' een andere versie van de statuten. Waarschijnlijk is het een oudere versie. Er zijn minder artikelen voorzien en ze luiden ook heel wat minder juridisch. Ze lijken geschreven in een volkse taal. Hier lezen we: "*De maatschappij heeft voor titel de plezante mirlitonisten en bestaat voor alle jaren naar Binche te gaan.*" Waarschijnlijk was men niet tevreden met deze tekst en kopieerde men later de tekst van de eerste groep, de *Mirlitonistes Hallois*. De ondertekenaars

van deze statuten zijn de voorzitter CARDIJN FRANS (elders FRANÇOIS geschreven), de schrijver FRANÇOIS CLAIS, de schatbewaarder DEVRIESE, verder Fr. BRICHOU en DECLEIJN. We kunnen aannemen dat het lokaal ook nu bij DEVRIESE in het *Sollembeempt* was.

Sans-Gênes

Op 17 januari 1905 vraagt de groep *Société des Sans-Gênes* aan het gemeentebestuur van *Binche* de toelating om deel te nemen aan de carnavalstoet. Hun voorzitter is BAILLY ARTHUR. *La Société des Sans-Gênes* had een onderkomen bij HERFS PIERRE in de *Rue du Cornet*, nu nog altijd de *Hoornstraat*, maar in Halle het *Vissestrotje* geheten. Ik herinner me dat tijdens mijn late adolescentiejaren daar een schoenwinkel was. We kochten er eens gekleurde *holleblokken* (klompen) waarmee we dan door de stad paradeerden. Onder de *contoir* was ook altijd een flesje bier te koop.

Les XX Hallois

Eveneens in 1905 verschijnt *Les XX Hallois* in *Binche*. Het lokaal is bij FRANÇOIS CLAIS "*rue Van den peereboom 26 Estaminet Le Vieux Bruxelles*". Deze CLAIS hebben we reeds ontmoet in de voorgaande jaren als lokaalhouder in het *Sollembeemd*. FRANÇOIS CLAIS is waarschijnlijk overgekomen van de *Joyeux Mirlitonistes* waarvan hij tot 1904 secretaris is. De naam van de voorzitter is in het document onleesbaar, secretaris is FELIX VOGELAAR (eveneens moeilijk leesbaar).

Schuppen-Zo-ot

Vanaf 1906 verschijnt in *Binche* een zevende groep: *Les Valets de pique*. In de statuten staat hun naam in het Nederlands: *Schuppen-Zo-ot*. De voorzitter is JOS LUCAS en de secretaris JOS ROGGEMANS. Hun lokaal is "*depuis cette année chez le sieur T. CLAIS, Estaminet Au Vieux Bruxelles, Place des Lions nr. 10.*" (Zie brief 10 januari 1906).

Deze T. CLAIS is waarschijnlijk een familielid van FRANÇOIS CLAIS die sinds 1905 het lokaal openhoudt van de *XX Hallois*. *Les X Hallois* zitten in 1905 bij FRANÇOIS CLAIS in de *Estaminet Le Vieux Bruxelles* in de *Van den peereboomstraat* (sic) nr. 26 en deze FRANÇOIS CLAIS vinden we het jaar voordien al bij *Les Joyeux Mirlitonistes*, waarvan hij secretaris is. Even merkwaardig draagt het café van T. CLAIS bijna dezelfde naam als dat van FRANÇOIS CLAIS: *Estaminet Au Vieux Bruxelles*. Maar het lokaal van *Schuppen-Zo-ot* is gelegen op de *Place des Lions nr. 10*. De oudere Hallenaren zeiden altijd *Plasdelion*, ofwel *het Plaan* maar officieel noemde het tot in het jaar 1945 *Leeuwenplein*, toen de naam veranderde in *Oudstrijdersplein*.

Les Gais Carnavalistes

Deze staan vermeld in de *Ordre du Cortège* van 1907. Over *Les Gais Carnavalistes* hebben we in *Binche* noch in *Halle* enige documentatie gevonden.

Le Cercle Carnavalesque

Deze staan vermeld in de *Ordre du Cortège* van 1907. Over *Les Gais Carnavalistes* hebben we in *Binche* noch in *Halle* enige documentatie gevonden.

Onbekende groep op Grote Markt te Halle.

Enkele andere Halse sociëteiten

In het Halse archief zitten nog statuten van enkele groepen die waarschijnlijk de reis naar *Binche* of een andere Waalse stad ondernomen hebben.

Maatschappij Cercle Jan. Zonder datum. Manuscript!

Deze maatschappij is een spaarmaatschappij die echter niet expliciet stelt dat ze een carnavalvereniging is. De statuten zijn letterlijk dezelfde als deze van de *Plezante Mirlitionisten*. Hier is alles eigendom van lokaalhouder en schatbewaarder LEBACQ. De voorzitter is VANDERSTEENEN G.B., de schrijver is SMIDTS G.B., andere bestuursleden zijn VAN WICHELEN en LEFEVRE FELIX.

Maatschappij van Binche. Zonder datum. Manuscript!

De statuten zijn gericht aan: “*le Bourgmestre et Echevins de la ville de Hal.*” Volgens artikel één zal er: “*een maatschappij ingericht worden bij Mijnheer Jean Carlier Postweg voor alle jaren naar Binche te gaan in kostuum van Carnaval.*” De nieuwe vereniging is eveneens een spaarkas. De statuten zijn ondertekend door voorzitter THIBOUT LEOPOLD, en geheimschrijver LEUNENS, JEAN.

We kennen geen stichtingsdatum. Ik vermoed dat deze vereniging dateert van voor de eerste wereldoorlog. De aansprekingen zijn in het Frans. Daarenboven stelt men zich tot doel alle jaren naar *Binche* te gaan. Althans, enkel deze stad wordt vermeld, wat later minder voor de hand ligt. In *Binche* gaat men immers na de oorlog vreemde gemaskerde groepen weigeren in de stoet. Daaraan mogen dan nog enkel plaatselijke groepen, vooral *Gilles*, deelnemen. Stilaan gaat men dan vanuit *Halle* ook naar *Charleroi* of *La Louvière* trekken.

Les Joyeux Lurons.

In dit manuscript gedateerd op 21 'meert' 1921 lezen: “*De maatschappij heeft tot doel alle jaren tijdens de Vastenavond eenen uitstap te doen tenzij naar Binche, Charleroi e.z.v.*” Ook dit is weer een spaarmaatschappij waarvan de wekelijkse bijdragen bedoeld zijn om met carnaval naar de Walen af te zakken. Artikel twee voorziet dat elk lid verplicht is: “*(...) die reis te vergezellen in kostuum die door de leden zal gekozen worden.*”

Het lokaal wordt niet vermeld maar er zijn talrijke ondertekenende bestuursleden: LION, VANCEUNENBROECKE, CALLEBAUT, SMIDTS, WALSCHOT, DECOSTER, DEVREESE.

Onbekende groep voor Hals café.

De lustige Karnaval -Vrienden. Reglement.

Het manuscript dateert uit december 1934. “*De maatschappij heeft tot doel deel te nemen aan de Karnavalstoeten die in de verschillende steden van het land ingericht zijn.*” Merk op dat men nog niet spreekt over de Halse carnavalstoet ondanks het feit dat deze in 1932 voor het eerst sinds de wereldoorlog weer uit gaat. Het is een wekelijkse spaarkas. Artikel 8 houdt rekening met eventuele werkloosheid van de leden. “*Ingeval van werkloosheid, ziekte of sterfgeval, zal het gestorte geld terugbetaald worden, zonder aftrok maar ook geen recht hebben aan de boete of andere interessen.*” We zitten immers in de economische crisis van begin de jaren dertig en werkloosheid is dagelijkse kost bij de arbeiders.

Het lokaal is bij EMIEL WALRAVENS, Brusselstraat 71. Het document is niet ondertekend zodat we de bestuursleden niet kennen. Waarschijnlijk is het een proeve ter goedkeuring voorgelegd aan de burgermeester die op 7 december het stuk tekent voor gezien. Op 10 december wordt het ingeboekt op het stadssecretariaat.

Groep in *Beusingestretje*. (vroegere *Buizingenstraat*). Dit zijn misschien de *Lustige Carnavalvierders* uit de *Brusselstraat* (in Halle de *Brusselpoort* genoemd). Het café op de achtergrond werd jarenlang open gehouden door mijn TANTSJE LIES. Op de foto is het de dame in het zwart, vierde rechtsstaande rechterkant. Zie artikel in SERMON, A. (1998). Het Verhaal van Liske en Antsje. Carnaval in 't Beusingestretsje. In: *De Luuper van Halle*, jrg. 3, nr. 6, p. 1 - 6.

Les Amis du Cortège Carnavalesque

Dit manuscript is gedateerd op 1 maart 1937. Het doel van *Les Amis* is *Halattraction* bij te staan: “*in al haar ondernemingen.*” Artikel 4 voorziet dat er elke eerste donderdag van de maand een vergadering wordt gehouden: “(...) *waar ieder 2 franken zal uitzetten welk zal dienen hetzij voor een avondmaal of eenen reis naargelang de leden.*”

Het lijkt een vereniging met meerdere cafébazen te zijn want artikel zeven zegt: “*De vergaderingen zullen naar volgnummer bij iedere baas der maatschappij gehouden worden.*” Het lokaal is gevestigd bij VANCEUNEBROECKE, die tevens schatbewaarder is en die we waarschijnlijk tegenkwamen bij de *Joyeux Lurons*. Voorzitter is DE COCK ALPHONSE en schrijver FAUCONNIER. Deze heeft een zwierige maar onleesbare handtekening. Een getypte versie van dit document werd op 9 april door het stadssecretariaat ingeboekt.

De Banjo's

DHR. WALSCHOT vermeldt dat in de jaren twintig verklede en gemaskerde individuen en niet-georganiseerde vriendengroepen carnaval gingen vieren niet alleen in *Binche* en *La Louvière* maar ook in het nabijgelegen *Tubize*. Voor deze periode zijn de verplaatsingen gekend van minstens één groep uit Halle: *De Banjo's*. Deze muzikale groep had zijn lokaal *Bij Sigaar*, op de *Neuboën* (*Nieuwe Baan* nu *C.Verhaevertstraat*). WALSCHOT geeft ook de namen van enkele van de muzikanten: POLLE MIES (LEOPOLD HEYVAERT)⁶³ en PJÈRESTRONT (PIERRE DEGREEF) als trommelaars, JAN VAN LINNE VAN SIGAAR, POLLE B(E)RAEL, ARMAND BOSMANS, PIERRE en FELIX THIBAUT. Mijn vader, ROBERT SERMON, vertelde vaak over de

⁶³ De muzikant is ook vernoemd in mijn artikel over de *Piccolo's*. SERMON, A., De *Piccolo's*. In: *De Luuper van Halle*, jrg. 6, nr.11, 2001, pp. 1-8.

uitstappen die hij deed met enkele vrienden van de *Harmonie*.⁶⁴ Zo trokken ze niet alleen naar *Binche* en andere carnavals maar ook gingen ze spelen bij trouwfeesten op boerderijen in het *Pajottenland*.

Gilles in Halle

Gilles in de Halse carnavalstoet in de jaren dertig. (Foto Willy Haas). Let op de vorm van de hoed.

We kunnen deze studie over de carnavaleske relaties tussen *Halle* en *Binche* niet afsluiten zonder iets te zeggen over de *Gilles* in het Halse carnaval. Ze waren immers jarenlang in de carnavalstoet een vast gegeven. Een *Gille* uit *Binche* verlaat nooit zijn stad en treedt enkel op met *Mardi Gras*. Organisatoren die hun plaatselijk carnaval willen opfleuren met dit kleurrijke personage, moeten dus beroep doen op één van de talrijke sociëteiten uit andere gemeenten. Voor *WO II* stapte de sociëteit uit *Rebecq* telkens vooraan in de Halse carnavalstoet. Uit mijn jeugdijaren heb ik herinneringen aan deze *Gilles*, staande op de trappen van het *Volkshuis* en de bastonen van de *grosse caisse* die door heel mijn lijf dreunden.

Momenteel zijn er in *Halle* zelf twee sociëteiten. De *Gilles van Groot-Halle* werden opgericht in 1977 als reactie op de futuristische *Gilles* van JOS APPELMANS het jaar voordien.⁶⁵ Hun eerste contract met *Halattraction* dateert van 1978 en werd ondertekend door voorzitter

⁶⁴ Mijn vader werd al jong lid van de *Harmonie Sint-Cecilia*. Op de ledenlijst van 1949 staat hij vermeld als hobo-speler met jaar van lidmaatschap 1918. Hij was toen 10 – 11 jaar. WALSCHOT, 1982, *Geschiedenis van de Koninklijke Harmonie Sint-Cecilia*, p. 173. Er waren verschillende familieleden in deze *Harmonie*. WALSCHOT vermeldt dat in 1913 de *Harmonie* de begrafenis begeleidt van ALPHONSE SERMON (p. 64).

⁶⁵ Zie interview. VANDERHEYDEN, S. (2003). k 'Em dane stress nuudig. Interview Appelmans. In: *De Luuper van Halle*, jrg. 8, nr. 15, p. 19-23.

WILLY PEETROONS en de directeur van het feestcomité ROLAND LAUWERS. In 1982 werd de groep uitgebreid tot *Gilles en Pierrots van Groot-Halle*. In 1989 verlieten enkele *Gilles* deze eerste sociëteit en stichtten de *Gilles en Paysannes van Sint-Rochus*.

Er zijn ook merkwaardige antecedenten. Omstreeks 1900 zijn er in *Halle* personages die door de straten 'lopen' en een verwantschap vertonen met de traditie der *Gilles*.⁶⁶ DEN DRIES schrijft voor die periode over een groepje dat door de straten danst: "(...) gekleed in harlekijn of in clown, met klokjes rond de hals, de polsen, de lenden en de knieën."⁶⁷ Het zijn de zogenaamde *Lopers* naar wie in 1996 een nieuwe Halse sociëteit genoemd is: *De Luupers van Halle*.

Bijlage I: Overzicht briefwisseling Halle - Binche

MICHEL REVELARD bezorgde ons verschillende brieven verzonden door Halse carnavalgroepen aan het gemeentebestuur van *Binche* in de periode 1899-1907. In deze brieven staan aanvragen om deel te nemen aan de stoet met vermelding van lokaal, bestuur en ledenlijsten. Uiteindelijk vonden we in totaal zestien brieven vanwege de zeven bovenvernoemde Halse carnavalgroepen. Boeiend en interessant, want het verrijkt aanzienlijk de kennis over het Halse carnaval in deze periode. Deze brieven geven de mogelijkheid om een beeld te schetsen van Halse carnavalgroepen omstreeks 1900. Bovendien vormen de ledenlijsten een bron voor een nieuwe generatie historici die willen op zoek gaan naar onze lokale en populaire cultuur bij de afstammelingen van de vernoemde personen.

Bericht van komst Cercle Musical Dramatique in 1902

1902 13 januari

Cercle Musicale Dramatique

Onderwerp: "(...) viendra au nombre de trente cinq membres en clown bleu avec musique."

Detail: "(...) comme les années précédentes!"

Lokaal: HENRI BASTIL rue du Bois 33

Voorzitter: FRANC. VAN BOSSCHE

Secretaris: HENRI BASTIL

Deelname stoet Société Mirlitonbistes in 1903

1903 20 januari

La Société Les Mirlitonistes

Onderwerp: "(...) désirant prendre part au nombre de 30 membres à la fête du 23 fevrier et desirant connaitre les conditions."

Voorzitter: CH. DEGALAEND

Secretaris: G. FIGEYS fils, rue longue 5

Pernningmeester: FR JACOBS

⁶⁶ Carnaval 'lopen' is synoniem voor carnaval vieren, gemaskerd lopen. Zie SERMON, 2001, *Carnaval*. Hoofdstuk 4, Het stedelijk carnaval.

⁶⁷ Zie volledig citaat van DEN DRIES op de *Internetbijlage* in SERMON, A (2004). De Luupers, Halse traditie. In: *De Luuper van Halle*. Maart 2004, Jaargang 9, nr. 17.

Voorstelling en deelname Les Joyeux Mirlitonistes 1904

Les Joyeux Mirlitonistes

Onderwerp: "(...) 45 membres, projectant prendre part au cortège Carnavalesque."

Detail: "(...) établie depuis 1902 chez François Devriese, estaminet Rue Sollembeemd 14, règlement déposé et approuvé par l'administration communale."

Lokaal: rue Sollembeemd 14

Voorzitter: FRANÇOIS CARDIJN

Secretaris: FRANCOIS CLAIS

Subsidie aanvraag Cercle Musicale Dramatique 1904

1904 8 januari

Cercle Musicale Dramatique

Onderwerp: "(...) augmentation de subside, les mirlitonistes, qui ne se composent que de quelques membres sans musiques, touchent également cinquante francs."

Detail: "Etant habitué depuis des nombres d'années ... figurant toujours dans le cortège par un groupe assez nombreux (...) amenant toujours une foule de monde."

Lokaal: rue du bois 33

Voorzitter: FRANÇOIS VAN BOSSCH

Secretaris: H. BASTIL

Deelname Mardi Gras Cercle Musicale Dramatique 1904

1904 29 januari

Cercle musicale dramatique

Onderwerp: "Je prends la respectueuse liberté de vous annoncer que notre société "Cercle Musicale Dramatique" prendra part au cortège du mardi gras. Notre costume sera clowns de deux couleurs (blanc-rose)."

Detail: "(...) que notre accueil nous sera favorable comme les années précédentes."

Voorzitter: FRANÇOIS VAN BOSSCHE

Deelname Stoet Joyeux Mirlitonistes Hal in 1904

1904 12 februari

Les Joyeux Mirlitonistes

Onderwerp: "(...) prendra part le 16 février."

Detail: "(...) la société se compose de 50 membres parmi lesquels un corps de musique de 20 membres."

Voorzitter: FRANÇOIS CARDIJN

Secretaris: CLAYS

Deelname les XX Hallois in 1905

1905

Les X Hallois

Onderwerp: "(...) désire prendre part au Cortège Carnavalesque."

Detail: "(...) établie depuis 1904 le règlement est déposé a l'administration Communale."

Lokaal: FRANÇOIS CLAIS, rue Van den peereboom 26 Estaminet Le Vieux Bruxelles

Secretaris: FELIX VOGELAAR ??

Deelname Cercle Musicale 1905

1905 7 februari

Cercle Musicale

Onderwerp: "(...) *prendra part au cortège du Mardi Gras.*"

Lokaal: rue du Bois 33

Voorzitter: FCOIS VAN BOSSCHE

Secretaris: H. BASTIL

Deelname Les Joyeux Mirlitonistes in 1905

1905 11 februari

Les joyeux Mirlitonistes

Onderwerp: "(...) *prandrat par le 7 mars prochain.*"

Detail: "*composée de 36 membre et de 10 Muscisiens*"

Lokaal: Rue Sollembempdt nr 13.

Voorzitter: FRANÇOIS CARDIJN

Secretaris: J B LAURENT

Deelname Société des Sans-Gênes in 1905

1905 17 februari

Société des Sans-Gênes

Onderwerp: "(...) *désire participer Mardi Gras.*"

Lokaal: HERFS PIERRE, Rue du Cornet

Voorzitter: BAILLY ARTHUR

Deelname stoet Les Mirlitonistes Hallois in 1905

1905 21 fevrier

Les Mirlitonistes Hallois

Onderwerp: "(...) *nous autoriser à participer aux cortèges.*"

Detail: "(...) *groupe de Torréadors costumés en velours rouge avec le musiciens une cinquantaine de membres.*"

Voorzitter: FRANÇOIS JACOBS, rue de Grammont

Ledenlijst Cercle Musicale 1905

1905 25 februari

Cercle Musicale

Onderwerp: ledenlijst 33 leden

Voorzitter: FCOIS VAN BOSSCHE

Secretaris: H. BASTIL

Ledenlijst Mirlitonistes Hallois in 1905

1905 2 maart

Mirlitonistes Hallois

Onderwerp: ledenlijst 54 namen

Detail: "(...) *nous arriverons au train de plaisir venant de Bruxelles et passant à Hal à 11h37.*"

Voorzitter: PH. DENEULIN, rue de Grammont

Ledenlijst Société des Sans Gênes Hallois in 1905

1905 3 maart 1905

Société des Sans Gênes

Onderwerp: ledenlijst 24 namen

Voorzitter: A. BAILLY

Voorstelling Schuppen Zo-ot in 1906

1906 10 janvier

Schuppen Zo-ot

Onderwerp: "*Composée de 25 membres*"

Detail: "*Nous espérons un subside pour subvenir a nos frais de déplacement (...) le règlement est déposé et approuvé par l'administration communal.*"

Lokaal: "*depuis cette année chez le sieur T. Clais.*" *Estaminet Au Vieux Bruxelles*, Place des Lions, nr 10

Voorzitter: JOS LUCAS

Secretaris: JOS ROGGEMANS

Bijlage II: Reproductie van in deze tekst besproken documenten.

Deze documenten zijn gereproduceerd op www.armandsermon.net.

Zie onder rubriek [De Halse invoese in Binche](#)

Verslag in krant *Le Binchois* over 1906. [Hier klikken voor het originele krantenartikel](#)

Bijlage II: data Vette Dinsdag / Mardi Gras

Jaar	Mardi Gras	Aswoensdag	Pasen	
1899	14 februari	15 februari	12 april	
1900	27 februari	28 februari	15 april	
1901	19 fevruari	20 februari	7 april	
1902	11 februari	12 februari	30 maart	
1902	24 februari	25 februari	12 april	
1904	16 februari	17 februari	3 april	
1905	7 maart	8 maart	23 april	
1906	27 februari	28 februari	15 april	
1907	12 februari	13 februari	31 maart	

Data: U.S. Naval Observatory, Astronomical Applications Department, Dates of Ash Wednesday and Easter Sunday. *Internet*, http://aa.usno.navy.mil/cgi-bin/aa_easter2.pl